

**Государственное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Специальная (коррекционная) общеобразовательная школа-интернат
для слепых и слабовидящих имени В.Ш.Дагаева»**

**Приложение 1
к АООП НОО**

Утверждаю

Директор ГБОУ «С(к)ОШИСС имени В.Ш.Дагаева»
_____ / Ч.А.Гайрабеков/

Приказ № 80 от 30 08 2024 г.

**Рабочие программы
по учебным предметам начального общего образования
1-4 классы
(слабовидящие)
2024 - 2025 учебный год**

Рабочая программа
по учебному предмету
«Чеченский язык»
1-4 класс (вариант 4.2)
2024-2025 учебный год

Составители:
учителя начальных классов
Апаева Луиза Хусейновна
Гишаева Камета Ахмедовна
Гишаева Залина Ахмедовна
Насуханова Фатима Лемиевна
Байгереева Лиза Султановна
Межиева Имани Маудыновна
Касаева Шумисат Алудовна
Кухаева Дагман Алиевна
Сулейманова Субар Сад-Хасановна

КХЕТОРАН КЕХАТ

Лелаш долчу нормативан-бакъонан документашца догӀуш, нохчийн мотт (оьрсийн мотт а санна) Нохчийн Республикин пачхьалкхан меттан статус йолуш бу (2007 шеран 25 апрелан N 16-РЗ йолу «Нохчийн Республикин меттанийн хьокъехь» Нохчийн Республикин закон (06.03.2020 ш. N 13-РЗ ред.). Иза нохчийн халкъан оьздангаллин коьрта хьал а ду, дешаран хьукматашкахь дешаран предмет санна хьобхуш а бу.

Дешаран предметан «Нохчийн мотт» 1-4-чу классашна лерина йолу белхан программа (вариант 4.2) лерина йолу белхан программа. ГБОУ «С(к)ОШИСС В.Ш.Дагаевн цIарахь» йуьхьанцарчу классашна лерина йолу, Э.Х.Эдиловн Нохчийн меттан йуьхьанцарчу классашна лерина, Нохчийн Республикин дешарана, 1илманан а министерствос магийна йолу программа. Нохчийн мотт 1-4 чу классан белхан программа лерина ю коррекционни дешаран учрежденина, заь 1 апчу берашна (бIаьрса гIийлачу).

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан белхан программа (кхидIа Программа) кхолларан бух бу хIара нормативийн-бакъонийн документаш:

- Россин Федерацин конституци (26 статья);
- 2012 шеран 29-чу декабран №273-ФЗ йолу «Россин Федерацин дешаран хьокъехь» Федеральни закон (5, 8, 12, 14 ст.) (02.07.2021 ш. ред.);
- 1991 ш. 25 октябран № 1807-1 йолу «Россин Федерацин халкъийн меттанех» Федеральни закон (2, 6, 9, 10 ст.) (11.06.2021 ш. ред.);
- Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандарт, Россин Федерацин серлонан Министерсвос 2021 ш. 31 майхь № 286 йолу омранца чIагIдина долу;
- Кхетош-кхиоран герггара программа (къобалйина йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (02. 06. 2020 ш. № 2/20 йолу протокол);
- Россин Федерацин къаьмнийн ненан мотт хьехаран концепци (Россин Федерацин серлонан Министерсвон коллегехь чIагIйина 2019.10.01);
- Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран коьртачу дешаран герггара программа (къобалйина йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (18.03.2022 ш. № 1/22 йолу протокол);
- 2003 шеран 23 мартан Нохчийн Республикин конституци (09.01.2022 ш. хийцамашца);
- 2007 шеран 25 апрелан N 16-РЗ йолу «Нохчийн Республикин меттанийн хьокъехь» Нохчийн Республикин закон

(06.03.2020 ш. N 13-РЗ ред.);

- 2014 шеран 30 октябран N 37-РЗ йолу «Нохчийн Республикин дешаран хьокъехь» Нохчийн Республикин закон (06.03.2020 N 13-РЗ ред.);

- 2020 ш. 17 августан № 180 йолчу «Нохчийн Республикин дешар кхиор» Нохчийн Республикин пачхьалкхан программа хийцамаш йукъабалоран хьокъехь» Нохчийн Республикин Правительствон Постановлени (2022.03.17 бинчу хийцамашца);

- Нохчийн Республикин тӀекхуьу чкъор син-обздангаллин кхетош-кхиоран а, кхиаран а йукъара концепци (тӀечӀагӀийна Нохчийн Республикин Куьйгалхочо 14.02.2013 ш.);

- Нохчийн меттан нийсайаздаран коьртачу бакъонийн гулар тӀечӀагӀйарх №83 йолу Указ (тӀечӀагӀидина Нохчийн Республикин Куьйгалхочо 2020 шеран апрелан 29-чу дийнахь)

- Нохчийн Республикехь нохчийн мотт а, литература а хьехаран концепци (чӀагӀийна 2022.05. 12 № 3 йолчу Илманан Советан кхеташонехь);

- Нохчийн меттан нийсайаздаран коьрта бакъонаш /Джамалханов З.Д., Мациев А.Г., Овхадов М.Р., Халидов А.И., и.д. кх. – Соьлжа-гӀала: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2022. – 64 а.

Программа кхочушйаран бухахь системехь-гӀуллакхдаран некъ бу. «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Ӏамор тӀехьажийна ду гуманитарни циклан кхечу дешаран предметашца межпредметни уьйр кхочушйарна.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан йукъара характеристика

«Нохчийн мотт» дешаран предметан герггара белхан Программа йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран программаш кхочушйечу организацешна (хьукматашна) хӀоттийна йу.

Школан дешаран хӀинцалерчу тенденцешна а, Ӏаморан жигарчу методикашна а тӀехьажийна йолу «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан белхан программа хӀотторехь хьехархошна методикин гӀо лацаран Ӏалашонца кечийна йу хӀара Программа.

Белхан Программас хьехархочун аьтто бийр бу:

1) нохчийн мотт хьехаран процесехь йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартехь кепе далийна Ӏаморан личностни, метапредметан, предметан жамӀашка кхачаран хӀинцалера некъаш кхочушдан;

2) Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца (Россин Федерацин серлонан Министерсвос 2021.05.31 № 286 йолу омранца чӀагӀидина долу); Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран коьртачу дешаран герггарчу программаца (къобалийна йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (18 мартан 2022

ш. № 1/22 йолу протокол); Кхетош-кхиоран герггарчу программца (къобалйна йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхъаьнакхетараллин сацамца (02. 06. 2020 ш. № 2/20 йолу протокол); Нохчийн Республикин тЕкхуьу чкъор син-обздангаллин кхетош-кхиоран а, кхиаран а йукъара Концепцица (тЕчIагIйна Нохчийн Республикин куьйгалхочо 14.02.2013 ш.) цхъаьнадогIу Iаморан кхочушдан лору жамIаш а, «Нохчийн мотт» дешаран предметан чулацам а Iаморан шерашца къасто а, хIоттамца дIанисбан а;

3) билгал йолчу классан башхаллаш тидаме а оьцуш, билгалдина дакъа/тема Iаморна дешаран хенан магийнчу герггарчу дIасайекъарх, ткъа иштта дакъойн/темиьн Iаморан коьчал карайерзорхъама йалийнчу дешаран гIуллакхдаран коьртачу кепех пайда а оьцуш, календарно-тематикин планировани кечйан.

Программин чулацам тЕхъажийна бу йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандарто «Ненан мотт а, ненан маттахь литературин йешар а» предметан областана лехамийн декъахь далийнчу йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран коьрта дешаран программа кхиамца карайерзоран жамIашка кхачарна.

Программа тЕхъажийна йу «Ненан мотт а, ненан маттахь литературин йешар а» предметан областана йукъайогIучу нохчийн меттан курсана кхачо йарна а, гIо лацарна а.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан герггарчу белхан Программин чулацам йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца цхъаьнабогIуш бу.

Дешаран предметан чулацам внеурочни гIуллакхдарехула а кхочушбан тарло: экскурсеш, тематикин мероприятеш, къийсамаш (конкурсаш), и.д.кх.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан белхан Программин чулацаман коьрта линиш

Дешаран предметан коьчал меттаIилманан дакъошца йогIуш хIоттийна йу. Нохчийн меттан систематически курс Программехь хIокху чулацаман линишца йалийна йу: «Маттах лаьцна хаамаш», «Фонетика, орфоэпи, графика, орфографи»; «Лексика», «Морфемика», «Морфологи», «Синтаксис», «Орфографи а, пунктуаци а», «Къамел кхиор».

Программехь къаьсташ йу кхо блок: «Къамелан гIуллакхдаран тайпанаш», «Систематически курс» (1-чу классехь хьалхарчу эха шарахь – «Йоза-дешар Iамор»), «Къамел кхиор».

«Къамелан гIуллакхдаран тайпанаш» цIе йолу хьалхара блок йобзна йу шайн вовшашца йолчу уьйраца цхъаьна къамелан гIуллакхдаран деа тайпанехула кхиарца, йуьхьанцарчу классийн дешархойн (тЕкеренан Iалашонаш къасто хаа, къамелан тЕкеренехь нийса дакъалаца) коммуникативни карадерзарш кхиорца; къамелан этикетан бакъонех пайдаэцаран практика алсамйаккхарца.

«Систематически курс» це йолчу шолгIачу блоко йукъалоцу меттан дакъойх пайдаэцарна тIехь тергам барна кхачо йен чулацам, дешаран а, практикин а хьелашкахь меттан дакъойх пайдаэцаран бухера карадерзарш а, хаарш а кхиор; хIинцалерчу нохчийн литературни меттан норманех болу йуъхьанцара кхетамаш кхоллар. ХIара блок тIехьажийна йу (Гамийнчун гурашкахь) хIинцалерчу нохчийн литературни меттан норманаш практикехула карайерзорна; дахаран йерриге сферашкахь нохчийн маттах пайдаэцарехь жобпаллин а, кхетаме а йукъаметтиг кхиорна.

«Къамел кхиор» це йолу кхоалгIа блок. Чулацаман коьртгачу декъах кху блокехь тексташца бен болх бу: кхета хаар кхиор, йеллачу тексташна анализ йар, тайп-тайпанчу функционални-маьIнийн тайпанийн, жанрийн, стилийн шен тексташ кхоллар.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Iаморан Iалашо а, хьесапаш а

Йуъхьанцарчу йукъарчу дешаран тIегIанехь «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Iаморан **Iалашо** – дешархойн коммуникативни хьуьнарш кхоллар (барта а, йозанан а, монологан а, диалоган а къамел кхиор), уьш къамелан гIуллакхарна практикехь йукъабалор; дешархошкахь нохчийн маттах а, халкъан культурица цуьнан уьйрах а билггал долу хаарш кхоллар.

Йуъхьанцарчу йукъарчу дешаран тIегIанехь «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Iаморан **хьесапаш** ду дешархошкахь кхоллар а, кхиор а:

- нохчийн меттан шатайпаналлех, къоман ламастех, шен халкъан культурех йуъхьанцара кхетам; этнически кхетам (самосознани) кхиор;
- нохчийн матте позитиван эмоцин-мехаллин йукъаметтиг, цуьнан цIеналла а, башхалла а ларйарехь декъах хиларан синхаам; нохчийн матте бовзаран дог дар, шен къамел кхачаме дало гIертар;
- тIекеренан Iалашонашца, хьелашца, хьесапашца богIу меттан гIирсаш харжарехула, нохчийн маттахь жамIаш дарехула а, шена хетачунна бух балорехула долу хьуьнар кхоллар а, кхиор а;
- хьехархочун/однокласникийн барта аларш хазарехь тIеэца хьуьнар кхоллар а, кхиор а;
- нийса йеша а, нийса йазйан а, урокан темехула диалогехь а, коллективан беседехь дакъалаца, чолхе доцу барта монологан аларш а, йозанан тексташ а хIитто хаар кхоллар а, кхиор а;
- нохчийн меттан системех а, хIоттамах а болу йуъхьанцара кхетамаш (фонетикех, графикех, лексикех, морфемикех, морфологех, синтаксисах);
- функционални говзалла а, хийцалучу дуьненаца кхиаме зIе латто а, кхин дIа долчу кхиаме дешарна кийча хилар а кхоллар а, кхиор а.

Дешаран планехъ «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан меттиг

Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца цхьаьнадогӀуш, «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет «Ненан мотт а, ненан маттахъ литературин йешар а» предметан областана йукъа а йогӀу, Iамо тIейожош а йу.

«Ненан (нохчийн) мотт» Iаморна леринчу сахътийн йукъара терахъ – 336 с.
(хIора классехъ кIирнах 2с.: 1-чу (доп.) классехъ- 66 1-чу классехъ – 66 с., 2-чу классехъ – 68 с. 3-чу классехъ – 68 с., 4 классехъ – 68 с.

Дешаран учрежденин бакъо йу дешаран предмет Iаморна деллачу сахътийн барам, дешаран йукъаметтигийн декъашхоша кхуллучу планан декъан сахътийн чобтах ша алсамбаккха.

«НЕНАН (НОХЧИЙН) МОТТ» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЧУЛАЦАМ

1 класс

Йоза-дешар Iамор

Къамел кхиор

Гайтаме-васте моделийн гIоьнца къамелах болу йуьхьанцара кхетам.

Къамел суьртийн а, схемийн а гIоьнца маьIнийн дакъошка (предложенешка) декъар.

Текстах болу йуьхьанцара кхетам. Хозуьйтуш ша йобшуш а, ладугIуш а текстах кхетар.

ХIума а, цуьнан цIе йоккху дош а.

(Мила?), (хIун?) бохучу хаттаршна жобпаш лун дешнаш. ХIуманийн дараш гойту дешнаш. Дашах а, предложенех а йукъара кхетам.

Iаморан диалогехъ дакъалацар. Билгалйаьхначу теманашна а, хьелашна а йуьхьанцара диалог хIоттор.

Сюжетан суьртех а, шайн ловзарех а, занятех а, тергамех а дийцаран кепехъ кегий дийцарш хIиттор.

Къамелан гIиллакхаш. Нохчийн меттан гIиллакхе дешнаш (маршалла хаттар– *Йуьйре дика хуьлда! Суьйре дика хуьлда! Де дика хуьлда! Иодика йар – Иодика йойла! благодарностъ – Дела реза хуьлда! Баркалла! ...*).

Хаттаран предложенин интонаци (йиш).

Нохчийн маттехула йолчу тексташкахъ оьрсийн маттара тIеэцна дешнаш довзар.

Дош а, предложени а

Дешан маџнин тергам. Гергара а, дуьхьалара а маџна долу дешнаш. Уьйр лелорехь дешан меттиг а, цуьнан гџуллакх а. Къамелехь хџуманаш, хџуманийн билгалонаш, дараш билгалдечу дешнех нийса пайдаэцар.

Дош а, дешнийн цхьаьнакхетар а.

Хџума (объект) йовзар санна дош тџеэцар. Дешан маџнина тџехь тергам.

Дош а, цо билгалйо хџума а йовзар (къастар).

Дош а, предложени а йовзар. Предложеница болх бар: дешнаш билгалдахар, церан хьалх-тџаьхьалла (рогџалла) хийцар. Предложенин йозанан кеп йалор. Тайп-тайпанчу эшарца (интонацица) предложенеш дџайешар. Интонированин (иэшарца йешаран) хаарш шардар. Текстера предложенийн барам билгалбар.

Диалог.

1-на тџера 10-на тџекхаччалц дагардар.

Фонетика

Къамелан аьзнаш. Дешан аьзнийн хџоттаман а, цуьнан маџнийн а цхьаалла. Дашехь долчу аьзнийн хьалх-тџаьхьалла а, аьзнийн барам а къастор. Схемина тџе а тевжаш, къамелан аьзнийн характеристика йар. Нохчийн меттан аьзнаш оьрсийн меттан аьзнашца дустар.

«К» элпаца билгалде аьзнаш.

Цхьана йа масех озаца къаьсташ долу дешнаш дуьхь-дуьхьал хџиттор: *лом, лам, кхор, кор, лу, ло*. Дешан аьзнийн анализ, аьзнийн моделашца болх бар: дешан аьзнийн хџоттаман модель йиллар, билгалйинчу моделаца догџу дешнаш далор.

Мукьа, мукьаза аьзнаш а, зевне, къора мукьаза аьзнаш а довзар (къастар).

Нохчийн меттан ша-тайпа аьзнаш: *кх, къ, кџ, аь, оь, уь, юь, яь, хь, гџ, нџ, тџ, хџ, цџ, чџ, џ*.

Дешдакъа аларан уггаре жима дакъа санна. Дешнаш дешдакъошка декьар. Дашехь дешдакъойн барам. Дешнаш дешдакъошца дешар.

Графика

Аз а, элп а довзар (къастар): элп аз билгалден хьаьрк санна. Нохчийн меттан элпаш. Доккха а, могџанан а элп. Абат (алфавит). Нохчийн алфавитан оьрсийн алфавитах къастар.

Нохчийн графийн дешдакъойн принцип. Нохчийн меттан шина хьаьркаца билгалдо ша-тайпа мукьа (*аь, уь, оь*) а, мукьаза (*гџ, кх, къ, кџ, нџ, тџ, хџ, цџ, чџ*) а элпаш. Элп *џ*. Дешнийн аьзнийн-элпийн анализ.

Е, ё, ю, я, й элпийн гџуллакх.

Адамийн фамилешкахь а, цѢрашкахь а, дийнатийн а, гГалийн, йартийн, урамийн цѢрашкахь а доккха элп е, ё, я, яь, ю, юь йаздар.

Нохчийн алфавитехь элпийн хьалх-гГабьхьалла.

Йешар

Дешдакъошца йешар (мукъа аз билгалдечу элпе хьабжжина). Дешдакъошца шера а, индивидуальни темпаца йогГучу сихаллица дийнна дешнашца а йешар. Сацаран хьабркашца йогГучу соцунГашца а, интонацица (иэшарца) а йешар. Дешнаш, дешнийн цхьабнакхетарш, предложенеш, йаккхий йоцу тексташ кхеташ йешар. Йаккхий йоцчу прозин текстийн а, стихотворенийн а исбаьхьаллин йешар. Хьехархочун хаттаршна гГетевжаш а, шеггара а текст схьайийцар.

Нийсааларан (орфоэпин) йешар (дийнна дешнаш деша дуйлалуш). Нийсайаздаран (орфографин) йешар (проговаривание), дГайобьшуш йазйарехь а, схьайазйарехь а ша шен таллам (самоконтроль) баран гГирс санна.

Йоза

Йоза Iамор а, каллиграфин говзалла кхоллар а. Йоза кхочушдечу хенахь, ларбан оьшу уьнахцIоналлин лехамаш бовзийтар. Куьйган пѢлгаш лелоран жигаралла (мелкая моторика) а, паргIат куьг лелор а кхиор.

Тетрадь гГехь кехатан агIонан шортонехь а, классан уьнан шортонехь а ориентаци йан хаар кхиор.

Йозанан даккхий а, могIанан а элпаш дГайаздар карадерзор. ЦѢна а, къабсташ долчу а хотIаца йаздар. ДГадобьшуш дешнаш а, предложенеш а йазйар.

Текст нийса схьайазйаран приемаш а, хьалха-гГабьхьалла а.

Элпийн боцу графика гГирсийн гГуллакхах кхетар: дешнашна йукъарчу кГайдарган, сехьадаккхаран хьабркан.

Орфографи а, пунктуаци а

Нийсайаздаран бакьонаш а, царах пайдаэцар а: дешнаш къабстина йаздар; предложенин йуьххьехь а, долахь цѢрашкахь а (адамийн цѢрашкахь, дийнатийн, гГалийн, йартийн, урамийн а цѢрашкахь) а доккха элп йаздар; адамийн цѢрашкахь, фамилешкахь, дайн цѢрашкахь а я, яь, ю, юь, е, ё элпийн а, долахьчу цѢрашкахь а, гГеэцначу дешнашкахь а я, ю, е, ё элпийн а нийсайаздар; нохчийн метган шалхачу мукъазчу элпийн (хь,кх,цI, къ, пI,...) нийсайаздар; ю, ы, ф, я, ц элпашца долчу дешнийн нийсайаздар; мукъазчу аьзнийн цхьабнакхетарш доцчу дешдакъошца долу дешнаш сехьадахар; предложенин чаккхенгахь сацаран хьабркаш.

Систематически курс

Маттах болу йукъара хаамаш

Мотт адамийн уйр лелоран коьрта гIирс санна. ТIекеренан Iалашонаш а, хьелаш а.

Фонетика

Къамелан аьзнаш. Мукъа, мукъаза аьзнаш а, уьш довзар а. Зевне, къора мукъаза аьзнаш а, уьш довзар а. Нохчийн меттан ша-тайпа аьзнаш.

Дешдакъа. Дашехь дешдакъойн барам. Дешнаш дешдакъошка декъар (мукъазчу аьзнийн цхьаьнакхетарш доцу атта дешнаш).

Графика

Аз а, элп а. Аьзнаш а, элпаш а довзар. Нохчийн меттан ша-тайпа (шалха) элпаш.

ТIеэцначу дешнашкахь бен пайда ца оьцу *e, ё, ю, я* элпаш. Адамийн цIерашкахь, фамилешкахь, дайн цIерашкахь а, дийнатийн цIерашкахь а доккха элп.

Нохчийн абат (алфавит): элпийн цIераш, церан хьалх-тIаьхьалла. Дешнийн къепйоза роIаллехь нисдархьама, абатах пайдаэцар.

Элпийн боцу графикакин гIирсаш: дешнашна йукъара кIайдарг, сехьадаккхаран хьаьрк.

Орфоэпи

Аьзнаш а, аьзнийн цхьаьнакхетарш а алар: шала мукъаза [*кхкх*], [*тт*], [*лл*], *и.д.кх*.

Лексика

Дош меттан дакъа санна (довзийтар).

Дош хIуманан, хIуманан билгалонан, хIуманан даран цIе санна (довзийтар).

Синонимаш а, антонимаш а (йукъара кхетам, терминаш а ца йалош).

Синтаксис

Дешнийн цхьаьнакхетар (довзийтар). Предложени меттан дакъа санна (довзийтар).

Предложенехь дешнийн къепе. Предложени дIайазйаран бакьонаш. МаьIнийн хаттарийн гIоьнца предложенехь дешнийн уйр билгалйаккхар. Кепех йохийна предложенеш йухаметтахIиттор. Цхьаьнатоьхначу дешнийн кепех предложенеш хIиттор. Предложенин схема. Предложенин схема йешар. Предложени а, цуьнан схема а йустар (соотнесение). Схемехула а, билгалдинчу дешнашкахула а предложенеш хIиттор.

Текст. Текстан билгалонаш. Текстан тема а, це а.

Орфографи а, пунктуаци а

Нийсайазйаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: предложенехь дешнаш къаьстина йаздар; предложенин йуьххьехь а, долахь цѠерашкахь а доккха элп йаздар: адамиин цѠерашкахь а, фамилешкахь а, дийнатиин цѠерашкахь а; адамиин цѠерашкахь, фамилешкахь, ден цѠерашкахь, дийнатиин цѠерашкахь *я, яь, ю, юь, е, ё* элпийн нийсайаздар, тѠеэцначу дешнашкахь *я, ю, е, ё* элпийн нийсайаздар; нохчийн меттан мукъазчу элпийн (*хь, хI, кх, чI, и.д.кх.*) нийсайаздар; *щ, ь, ы, ф* элпашца долчу дешнийн нийсайаздар; дешнаш сехьадахар; предложенин чаккхенгахь сацаран хьаьркаш: тѠадам, хаттаран а, айдаран а хьаьркаш.

Текст схьайазйаран алгоритм.

Къамел кхиор

Къамел адамашна йукъахь тѠекере лелоран коьрта кеп санна. Барта а, йозанан а къамел: коьрта башхаллаш (отличия). Дош къамелан дакъа санна. Къамелехь дешан маьІна (роль). Предложени а, текст а къамелан дакъош санна (довзийтар). Текстан це. Шен (собственный) текст хIоттор.

ТѠекеренан хьелаш: тѠекеренан Іалашо, хьаьнца, мичахь кхочушхуьлу тѠекере. Барта тѠекеренан хьелаш (диалогаш ролашца йешар, видоматериалашка хьажар, аудиозаписе ладогIар).

Дешаран а, Іер-дахаран а хьелашкахь къамелан этикетан норманаш (маршалла хаттар, Іодика йар, бехк цабиллар дехар, баркалла алар, дехар дар).

2 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Мотт адамиин тѠекеренан коьрта гIирс а, къоман культурин хилам а санна. Россин а, дуьненан а меттан шортенан тайп-тайпаналлахь йуьхьанцара кхетамаш. Мотт бовзаран некъаш: тергам, анализ.

Фонетика, графика, орфоэпи

Аьзнийн маьІна къасторан гIуллакх; аьзнаш а, элпаш а; зевне, къора мукъаза аьзнаш довзар. Озан башхаллин характеристика: мукъа – мукъаза; зевне – къора мукъазнаш. Нохчийн меттан ша-тайпа мукъа фонемаш (аь – аь, оь – оь, уь – уьй) а, уьш элпашца билгалйар а (*аь, оь, уь, яь, юь*). *Я, яь, ю, юь, е(ё)* элпашца дешнаш. *Э, е* элпашца дешнаш. Деа а, доца а мукъанаш. *Й* элпаца долу дешнаш. Нохчийн меттан ша-тайпа мукъаза фонемаш (*гI, кI, къ, кх, пI, тI, хI, хь, цI, чI, I*) а, уьш элпашца билгалйар а. *Щ, ь, ы, ф* элпашца долу дешнаш. Шеконца [*оьв*], [*ой*], [*эв*] хеза дешнаш нийсайаздар.

Дешнаш дешдакъошка декъар (мукъаза элпийн цхъаьнакхетарш дерш а цхъаьна).

Дошамашца болх беш алфавитах болчу кхетамах пайдаэцар.

Элпийн боцу графикин гIирсаш: дешнашна йуккъехь кIайдарг, сехъадаккхаран хъаьрк, абзац (цIен могIа), сацаран хъаьркаш (Iамийнчун барамехь).

Лексика

Дош декаран а, маьIнин а цхъаалла санна. Дешан лексикин маьIна (йукъара кхетам). Текстехула дешан маьIна билгалдаккхар йа дошаман гIоьнца маьIна нисдар.

ЦхъанамаьIнийн а, дукхаммаьIнийн а дешнаш (атта дешнаш, тергам).

Къамелехь синонимех а, антонимех а пайдаэцарна тIехь тергам.

Дешан хIоттам (морфемика)

Орам дешан ца хилча ца долу дакъа санна. Цхъанаораман (гергара) дешнаш. Цхъанаораман (гергарчу) дешнийн билгалонаш. Дешнашкахь орам къастор (атгачу меттигашкахь).

Морфологи

Къамелан дакъош

Щердош (довзийтар): йукъара маьIна, хаттарш («мила?», «хIун?»), къамелехь пайдаэцар. Йукъара а, долахь а цIердешнаш (фамилеш, цIераш, дайн цIераш, дийнатийн цIераш, меттигийн цIераш).

Хандош (довзийтар): йукъара маьIна, хаттарш («хIун до?», «хIун дина?», «хIун дийр ду?»), къамелехь пайдаэцар.

Билгалдош (довзийтар): йукъара маьIна, хаттарш («муха?», «хъенан?» «стенан?»), къамелехь пайдаэцар.

ДештIаьхье. Уггар йаьржина дештIаьхьенаш: *тIе, тIера, чу, чуьра, кIел*, и.д.кх.

Синтаксис

Предложенехь дешнийн къепе; предложенехь дешнийн уьйр (карладаккхар).

Предложени меттан дакъа санна. Предложени а, дош а. Предложенин дашах къастар.

Аларан Iалашоне хъаьжжина, предложенийн тайпанаш: дийцаран, хаттаран, тIедожоран предложенеш.

Синхаамийн иэшаре (эмоцин окраске) хъаьжжина, предложенийн тайпанаш (интонацехула (иэшарехула): айдаран а, айдаран йоцу а предложенеш.

Орфографи а, пунктуаци а.

1-чу классехь Тамийна нийсайаздаран бакъонаш карлайахар. Предложенни йуьххьехь а, долахь цIерашкахь а доккха элп (цIераш, фамилеш, дийнатийн цIераш); предложенни чаккхенгахь сацаран хьаьркаш; дош цхьана моглIарера вукху моглIаре сехьадакхар (дешан морфемин декъадалар тидаме а ца оьцуш);

Нийсайаздаран син иралла нийсайаздаран гIалат дан тарлун меттигах кхетар санна. Дешан йаздар къасторхьама (нисдархьама), Таматан тIерачу нийсайаздаран дошамах пайдаэцар.

Нийсайаздаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: долахь цIерашкахь доккха элп: цIераш, фамилеш, дайн цIераш, дийнатийн цIераш, меттигийн цIераш; йукъарчу цIерашкахь а, кхечу къамелан дакъошкахь а (нохчийн меттан дешнашкахь) *я, яь, ю, юь, е (ë)* элпийн нийсайаздар, тIеэцначу (йукъарчу) дешнашкахь *я, ю, е (ë)* элпийн нийсайаздар; долахь цIерашкахь: цIерашкахь, фамилешкахь, дайн цIерашкахь, дийнатийн цIерашкахь, меттигийн цIерашкахь (нохчийн меттан дешнашкахь) *я, яь, ю, юь, е (ë)* элпийн нийсайаздар, тIеэцначу дешнашкахь (долахь цIерашкахь) *я, ю, е (ë)* элпийн нийсайаздар; нохчийн меттан мукъазчу элпийн (*къ, кI, кх, гI, и.д.кх.*) нийсайаздар; шеконца [*оьв*], [*ой*], [*эв*] хезачу дешнийн нийсайаздар (-*эв, -аьв, -ев*); *щ, ь, ы, ф* элпашца долчу дешнийн нийсайаздар; деха мукъа *и, уь* хезачохь *й* элп йаздар; дештIаьхьенаш цIердешнашца къаьстина йазйар.

Къамел кхиор

Коммуникативни хьесап эвсараллица кхочушдархьама, барта тIекеренан Талашонашца а, хьелашца а цхьаьнабогIу меттан гIирсаш харжар (деллачу хаттарна жоп далархьама, шена хетарг алархьама). Къамел дан хаар (дIадоло, къамелехь дакъалаца, къамел чекхдаккха, тидам тIеберзо, и. д.кх.). Къамелан диалоган кеп практикехь карайерзор. Дешаран а, Терадаран а тIекеренан хьелашкахь къамелан этикетан норманаш а, орфоэпин (нийсааларан) норманаш а ларйар. Цхьаьна гIуллакхдарехь шимма цхьаьна а, тобанашкахь а болх дIахьуш, бартбан а, йукъарчу сацаме ван а хаар.

Суьртан репродукцихула барта дийцар хIоттор. Ша бинчу тергамашкахула а, хаттаршкахула а барта дийцар хIоттор.

Текст. Текстан билгалонаш: текстера предложенийн маIнийн цхьаалла; текстера предложенийн хьалх-тIаьхьалла; текстехь кхочушхилла йаьлла ойла гайтар. Текстан тема. Коьрта ойла. Текстан цIе. Билгалйинчу тексташна цIе харжар. Текстан дакъойн (абзацийн) хьалх-тIаьхьалла. Предложенийн а, абзацийн а рогIалла талхийна тексташ нисйар.

Текстийн тайпанаш: суртхIоттор, дийцар, ойнайар, церан башхаллаш (йуьхьанцара довзийтар).

Декъалдар а, декъалдаран открьтка (диллина кехат) а.

Текстах кхетар: текстехь болчу хааман буха тIехь цхьалха жамIаш кепе далоран хаар кхиор. Нийсачу интонацица (иэшарца) текстан хозуьйтуш исбаьхьаллин йешар.

Хаттаршна тЕ а тевжаш, 25-35 дешан барамехь йолу дийцаран текст ма-йарра схъайийцар.

3 класс

Нохчийн маттах болу хаамаш

Нохчийн мотт тЕкеренан мотт санна. Мотт бовзаран некъаш: тергам, анализ, лингвистикин эксперимент.

Фонетика, графика, орфоэпи

Нохчийн меттан азнаш: мукъа/мукъаза, къора/зевне мукъазнаш. Деха а, доца а мукъа азнаш.

Йеха а, йоца а дифтонгаш *иэ, уо*, уыш йазйар. Нохчийн маттахь *ъ* гІуллакх. *ъ, ь* долчу дешнашкахь (*айъа, тетрадь...*) аьзнийн а, элпийн а хІоттаман базар (соотношение).

Дошамашца, справочникашца, каталогашца болх беш, алфавитах пайдаэцар.

Аьзнийн а, аьзнийн цхъаьнакхетарийн а аларан норманаш; дешнашкахь мукъачу аьзнийн дохалла (нохчийн маттахь жигара пайдаоьцучу дешнийн масалшца).

Лексика

Дешан лексикин маъІна.

Дешан нийса а, тЕдеана а маъІна (довзийтар).

Дешан хІоттам (морфемика)

Орам дешан ца хилча ца долу дакъа санна; цхъанаораман (гергара) дешнаш; цхъанаораман (гергарчу) дешнийн билгалонаш; цхъанаораман дешнаш а, синонимаш а довзар; дешнашкахь орам къастор (аттачу дешнашкахь); чаккхе, дешан хийцалуш долу дакъа санна.

Цхъанаораман дешнаш а, цхъана дешан кепаш а. Орам, дешхьалхе, суффикс – дешан маъІне дакъош. *-р, -хо, -ча* суффиксашца долу дешнаш. Хъастаран-жимдаран суффиксашца дешнаш кхоллар (*цІа-цІелиг, кема-кемалг...*).

Морфологи

Цердош: йукъара маъІна, хаттарш, къамелехь пайдаэцар.

Долахь (фамили, цЕ, ден цЕ, дийнатийн цЕраш, меттигийн цЕраш, говзарийн, газетийн, журналийн цЕраш...) а, йукъара а цЕрдешнаш. ЦЕрдешнийн терахьашца хийцадалар. Цхьаллин терахьан а, дукхаллин терахьан а бен кеп йоцу цЕрдешнаш. ЦЕрдешнийн классаш. ЦЕрдешнийн классийн гайтамаш. ЦЕрдешан дожар. ЦЕрдешан дожар билгалдаккх ар. ЦЕрдешнийн дожаршца а, терахьашца а хийцадалар.

Билгалдош: йукъара маъІна, хаттарш (*муха? хъенан? стенан? муханиг?*), къамелехъ пайдаэцар. Лаамаза а, лааме а билгалдешнаш. Билгалдешнийн классашца а, терахъашца а, дожаршца а хийцадалар.

Церметдош (йукъара кхетам). Йаххыйн церметдешнаш а, къамелехъ царах пайдаэцар а. Текстехъ цхъана дешан ца оьшу йух-йуха далор дІадаккхархъама, йаххыйн церметдешнех пайдаэцар.

Хандош: йукъара маъІна, хаттарш, къамелехъ пайдаэцар. Хандешан билгалза кеп. Хандешан карара, йахана, йогІу хан. ДештІаьхъе (карладаккхар). ДештІаьхъенаш *mIe*, *чу*, церан дешхъалхенех (*mIe-*, *чу-*) къастар.

Ца, ма дакъалгаш а, церан маъІна а.

Синтаксис

Предложени. Дешнийн цхъаьнакхетар. МаъІнийн (синтаксисан) хаттарийн гІоьнца предложенехъ дешнашна йукъара уьйр билгалйаккхар.

Предложенин коьрта меженаш: подлежащи, сказуеми. Предложенин коьртаза меженаш (тайпанашка а ца йоькуш). Йаьржина а, йаржаза а предложенеш.

Хуттург йоцчу а, *а* хуттургаца йолчу а предложенин цхъанатайпанчу меженашна гІехъ тергам.

Орфографи а, пунктуаци а

Орфографин син иралла нийсайаздаран гІалат дан тарлун меттигах кхетар санна; ша хІоттийна а, билгалйаьхна а тексташ талларехъ таллам а, ша шена таллам а (карладаккхар а, нийсайаздаран керлачу коьчалехъ пайдаэцар а).

Нийсайаздаран (орфографин) дошамах дешан нийсайаздар къастош (нисдеш) пайдаэцар.

Нийсайаздаран бакьонаш а, царах пайдаэцар а: долахъ цІерашкахъ (фамилеш, цІераш, дайн цІераш, дийнатийн цІераш, меттигийн цІераш, говзарийн, журналийн, газетийн... цІераш) а, йукъарчу цІерашкахъ *я, яь, ю, юь, е* элпийн нийсайаздар (карладаккхар а, гІечІагдар а); йеха а, йоца а *иэ, уо* дифтонгийн нийсайазйар; чаккхенгахъ *-г, -к* элпаш долчу цІердешнашкахъ *а* йа *и* элп йаздар; дешан чаккхенгахъ шала мукъаза элпаш йаздар (*дитт, мотт, балл...*); нохчийн меттан шатайпа мукъаза элпаш нийсайаздар (*ккх, ккь, чкІ,...*); дешан чаккхенгахъ *н* элп йаздар; дештІаьхъенаш йаххыйн церметдешнашца къаьстина йазйар; дакъалгаш *ца, ма* хандешнашца къаьстина йаздар; *й, ь, ь* элпашца долу дешнаш сехъадахар; шала мукъазчу элпашца (*лл, тт, сс...*) долу дешнаш сехъадахар; шалхачу шала мукъазчу элпашца (*ккх, ткь, чкь...*) долу дешнаш сехъадахар; цІердешнийн дукхаллин терахъан чаккхе; дештІаьхъенийн нийсайазйар; *ца, ма*, дакъалгашца дешхъалхенийн цхъаьна а, къаьстина а йазйар.

Къамел кхиор

Къамелан этикетан норманаш: барта а, йозанан а кхайкхар, дехар дар, бехк цабиллар дехар, баркалла алар, духатохар, и.д.кх. Дешаран а, Йер-дахаран а тЕкережан хьелашкахь къамелан этикетан норманаш а, нийсааларан (орфоэпин) норманаш а ларйар. Диалогехь а, дискуссехь а шена хетарг кепе дало, тЕчІагІдан; барт бан а, цхьаьна гІуллакхдарехь йукъарчу сацамна тЕтан а; шимма цхьаьна, тобанашца болх кхочушбеш, дарашна тЕхь таллам (контроль) бан (барта уьйр йан) гІо ден къамелан гІирсаш.

Нохчийн мотт ца хуучу нахаца тЕкере лелоран хьелашкахь къамелан этикетан башхаллаш.

Текстан план. Текстан план хІоттор, йеллачу планаца текст йазйар. Йаххийн цІерметдешнийн, синонимийн, хуттургийн гІоьнца текстехь предложенийн уьйр. Текстехь коьрта дешнаш.

Текстийн тайпанаш (дийцар, суртхІоттор, ойлайар) къастор а, билгалйинчу кепан шен тексташ кхоллар а.

Кехатан, дІакхайкхоран (объявленин) жанр.

Массара цхьаьна йа ша хІоттийнчу планаца текст схьаййцар.

Талламан, довзийтаран йешар.

4 класс

Нохчийн маттах болу хаамаш

Нохчийн мотт Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт санна.

Мотт – халкъан синъобздангаллин коьртачу мехаллах цхьаь санна.

Мотт бовзаран тайп-тайпана некъаш: тергам, анализ, лингвистикин эксперимент, мини-таллам, проект.

Фонетика, графика, орфоэпи

Йеллачу параметрашца дашехь а, дашехь доцуш а аьзнийн характеристика, дустар, классификаци йар. Дешан аьзнийн-элпийн таллам.

Къамел даран (говорение) а, йешаран а процессехь нийса интонаци (иэшар). Аьзнийн, аьзнийн цхьаьнакхетарийн аларан норманаш; дешнашкахь, хІинцалерчу нохчийн литературни меттан норманашца йогІу, йохалла (Іаматехь Іамочу дешнийн кІеззиг масалшна тЕхь).

Лексика

Къамелехь синонимех, антонимех, омонимех пайдаэцарна тЕхь тергам.

Къамелехь дешнийн чІагІделлачу цхьаьнакхетарех (фразеологизмех) пайдаэцарна тЕхь тергам (довзийтар).

Дешан хІоттам (морфемика)

Хийцалучу дешнийн хЮттам, морфемаш атта къасталучу дешнашкахь орамаш, дешхьалхенаш, суффиксаш, чаккхенаш билгалйахар (Гамийнарг карладаккхар).

Дешан лард. Чолхе дешнаш (довзийтар).

Морфологи

Коърта а, Гуллакхан а къамелан дакъош (йуъхьанцара довзийтар).

Щердош. Щердешнийн легар. 1, 2, 3, 4-чу легарийн цердешнаш. Долахь цердешнийн легар (цераш, фамилеш).

Билгалдош. Лаамаза а, лааме а билгалдешнаш. Билгалдешнийн легар.1,2-чу легаран билгалдешнаш. Легалуш доцу билгалдешнаш (хьенан? стенан? хаттаршна жоп лун билгалдешнаш).

Терахьдош. Масаллин а, роГаллин а терахьдешнаш.

Церметдош. Йаххьийн церметдешнаш (карладаккхар). Цхьаллин а, дукхаллин а терахьан йаххьийн церметдешнийн дожаршца хийцадалар.

Хандош. Хандешан билгалза кеп. Хандешнийн карара, йахана, йоГу хан. Хандешнаш хенашца хийцадалар.

Куцдош (йукъара кхетам). МаЪна, хаттарш, къамелехь пайдаэцар.

ДештГабхье.

Хуттург. Цхьалхе а, чолхе а предложенешкахь хуттургаш.

Дакъалгаш *ца, ма*, церан маЪна.

Синтаксис

Дош а, дешнийн цхьабнакхетар а, предложени а, церан тераллех а, башхаллех а кхетар; аларан Галашоне хьабжжина, предложенийн тайпанаш (дийцаран, хаттаран, тедожоран); синхаамийн иэшаре (айдаран а, айдаран йоцу а) хьабжжина, предложенийн тайпанаш; йаьржина а, йаржаза а (Гамийнарг карладаккхар). Цхьалхечу предложенин синтаксически таллам.

Цхьанатайпанчу меженашца йолу предложенеш: хуттургаш йоцу а, хуттургашца йолу а. Цхьанатайпанчу меженашца йолчу предложенешкахь дагардаран интонаци (иэшар).

Цхьалхе, чолхе предложени (йовзийтар).

Орфографи а, пунктуаци а

Орфографин син иралла нийсайаздаран Галат дан тарлун меттигах кхетар санна; ша хЮттийна а, схьакховдийна а тексташ талларехь таллам а, ша шена таллам а (карладаккхар а, нийсайаздаран керлачу коьчалехь пайдаэцар а).

Нийсайаздаран (орфографин) дошамах, дешан нийсайаздар къастош (нисдеш), пайдаэцар.

Нийсайаздаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: дешхьалхенийн цхьаьна а, къаьстина а йазйар; хуттургаш йоцуш а, хуттургашца а цхьаьнатоьхначу предложенешкахь сацаран хьаьркаш.

Шина цхьалхечу предложенех лаьтгачу чолхечу предложенехь сацаран хьаьркаш (тергам).

Къамел кхиор

Барта а, йозанан а тЕкеренан хьелаш (кехат, декъалваран открытка, дАакхайкхор (объявлени), и.д.кх.); диалог; монолог; текстан цАарехь текстан тема йа коьрта ойла гайтар.

Йозанан къамелан нийса хилар, хьал долуш хилар, исбаьхьалла а тидаме а оьцуш, тексташ (йелларш а, шен а) нисйар.

Схьайийцар, дАйазйар (текстан барта а, йозанан кепехь а ма-йарра схьайийцар, текстан барта хоржуш схьайийцар).

Сочинени йозанан белхан тайпа санна.

Талламан, йовзийтаран йешар. Текстехь гучу кепехь балийна хаам лахар. Текстехь болчу хааман буха тЕхь цхьалхачу жамIийн кепаш йалор. Текстехь болчу хааман интерпретаци а, жамIдар а.

Йуьхьанцарчу йуккъерчу дешаран тЕгIанехь «ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан программа карайерзоран кхочушдан лору жамIаш

Личностни жамIаш

Йуьхьанцарчу школахь «Ненан (нохчийн) мотт» предмет Iаморан жамIехь кхетош-кхиоран гIуллакхдаран коьрта некъаш кхочушдечу хенахь дешархочун кхоллалур ду хIара **личностни жамIаш**:

гражданско-патриотически кхетош-кхиоран:

- шен Даймахакаца мехалаллин йукъаметтиг кхоллайалар, цу йукъахь республикин истори а, культура а гойту, ненан мотт Iаморехула а;
- шен этнокультурин а, россин а граждански идентичностах кхетар, Нохчийн Республикин пачхьалкхан маттах санна, ненан (нохчийн) меттан мабIналлех кхетар;
- шен мехкан а, даймехкан а дIадаханчун, таханенан, хиндолчун декъахь хилар, цу йукъахь исбаьхьаллин говзаршца болх барехь, хьелаш дийцаре дарехула а;
- шен а, кхечу а халкъашка ларам, цу йукъахь исбаьхьаллин говзаршкара масалийн буха тЕхь кхуллуш берг а;
- йукъараллин декъашхочух санна, адамах болу дуьххьарлера кхетам, адаман бакъонех а, жобпаллех а, ларамах а, адаман сийлаллех а, леларан гIиллакх-оьздангаллин норманех а, адамашна йукъарчу йукъаметтигийн бакъонех а, цу йукъахь исбаьхьаллин говзаршкахь гайтинарш а;

син-обздангаллин кхетош-кхиоран:

- шен дахарехь а, йешарехь а зеделлачунна тIе а тевжаш, хIора адаман индивидуальность ларар;
- догъэцар а, ларам а, диканиг лаар а гучудаккхар, царна йукъахь шегара хьал а, синхаамаш а бовзийтархьама, нийса меттан гIирсах пайдаэцар а;
- кхечу адамашна куьйган (физически) а, моральни (обздангаллин) а зен дарна тIехьажийнчу леларан муьлхха а кепаш цайезар (пайдаэца цатарлучу меттан гIирсех йобзнарш а цхьаьна);

эстетикин кхетош-кхиоран:

- исбаьхьаллин культурица лараме йукъаметтиг а, шовкъ а, искусстван тайпанашна а, шен а, кхечу а халкьийн ламасташна а, кхоллараллина а экамалла;
- исбаьхьаллин гIуллакхдаран тайп-тайпанчу кепашкахь ша гайта гIертар, меттан говзаллехь а цхьаьна; тIекеренан а, ша гайтаран а гIирсах санна, ненан меттан мехалаллех кхетар;

физически кхетош-кхиоран, могошаллин культура а, эмоцин хьал а кхолларан:

- меттан дешаран процесехь кхин тIе (тIетоьхна) хаам лохуш, гонахехь (цу йуккъехь хаамийн а) могошаллин а, кхерамзаллин (шена а, кхечу адамашна а) а дахаран кепан бакьонаш ларйар;
- къамелехь ша гайта тарлун некъаш харжарехь а, къамелан этикетан а, тIекеренан бакьонийн а норманаш ларйарехь а гучудолу дегIан а, синIаткъаман а могошаллин тIалам бар;

къинхьегаман кхетош-кхиоран:

- адаман а, йукъараллин а дахарехь къинхьегаман маьIнах кхетар, къинхьегаман жамIаш жобпаллин хьаште хьажор а, лардаран йукъаметтигаш а, къинхьегаман гIуллакхдаран тайп-тайпанчу кепашкахь дакъалацаран говзаллаш, исбаьхьаллин говзаршкара масалш дийцаре деш, тайп-тайпанчу корматаллашка кхоллалун шовкъ;

экологин кхетош-кхиоран:

- тексташца болх баран процесехь кхуллу Iалам Iалашдаран йукъаметтиг;
- цунна зен ден дараш цадезар;

Iилманан хаарийн мехаллаш:

- дуьненан Iилманехула долчу суьртах йуьхьанцара кхетамаш (цу йукъахь меттан системех, дийнна дуьненан Iилманехула долчу суьртан цхьана декъах санна, йуьхьанцара кхетамаш);
- довзаран хьашташ, жигаралла, дIадолорна тIера хилар, довзарехь хаа лаар а, шен лаамалла а, цуьнца цхьаьна ненан

(нохчийн) мотт Таморехь бовзаран хьашто а, и бовзарехь жигаралла а, шен лаамалла а.

Метапредметан жамлаш

Йуъхьанцарчу шкоলেখь «Ненан (нохчийн мотт)» предмет Таморан жамлахь дешархочун кхоллалур ду хIара дешаран универсальни довзаран дараш.

Коьрта маьIнийн дараш:

- тайп-тайпана меттан дакъош дуста (аьзнаш, дешнаш, предложенеш, тексташ), меттан дакъош дустархьама баххаш билгалдаха (къамелан дакъа хилар, грамматикин билгало, лексикин маьIна, и.д.кх.);
- меттан дакъойн тераллаш къасто;
- къастийнчу билгалонца объекташ (меттан дакъош) цхьаьнатоха;
- меттан дакъойн (аьзнийн, къамелан дакъойн, предложенийн, текстийн) классификаци йархьама ладаме билгало къасто; меттан дакъошна классификаци йан;
- хьехархочо йеллачу тергаман алгоритмаца меттан коьчалехь закономерносташ а, бIостаналла а каро (схьалаха); меттан дакъошца болх беш, дарийн алгоритмана анализ йан, меттан дакъойн анализ йарехь ша дешаран (Тамаран) гIуллакхаш къасто;
- билгалйинчу алгоритман буха тIехь дешаран а, практикин а хьесап кхочушдан оьшучу хааман тоаме цахилар гучудаккха, кхин тIе оьшучу хааман хьашт кепе дало;
- меттан коьчална тIехь тергамбаран хьелашкахь бахьанийн-тIаьхьалонийн уьйраш билгалйаха, жамIаш дан.

Коьрта талламан дараш:

- хьехархочун гIоьнца Талашо кепе йало, меттан объектан, къамелан хьолан хийцамийн план хIотто;
- тIедиллар кхочушдаран масех кеп йуста, уггар йогIуш йерг харжа (йалийнчу критерийн буха тIехь);
- схьакховдийнчу планаца чолхе боцу лингвистикин мини-таллам дIабахьа, схьакховдийнчу планаца проектан тIедиллар кхочушдан;
- жамIаш кепе дало а, меттан коьчална тIехь бинчу тергаман (классификацин, дустаран, талламан) жамIийн буха тIехь уьш тешаллашца тIечIагIдан а; билгалйинчу меттан коьчалан анализан процессехь хьехархочун гIоьнца хаттарийн кепаш йало;
- процессийн а, хиламийн а, церан тIаьхьалонийн а и санначу йа терачу хьелашкахь хила тарлучу кхиаран прогноз йан.

Хаамца болх бар:

- хаам схъаэцаран хьоста харжа: боьху хаам схъаэцархъама, нисбархъама оьшу дошам;
- билгалдинчу хьостанехь (дошам тIехь, справочник тIехь) йеллачу алгоритмаца гучу кепяхь балийна болу хаам схъалаха (каро);
- шенна йа хьехархочо и талла (дошамашна, справочникашна, Iаматашна тIе о хьожуш) схъакховдийначу некъаца бакъ болу а, бакъ боцу а хаам бовза;
- Интернет машанехь хаам (дешан йаздарх, аларх, дешан маьIнах, дешан схъадаларх, дешан синонимех) лохуш, баккхийчеран (хьехаран белхахойн, дайн-нанойн, законехь векалш болчеран) гIоьнца информационни кхерамзаллин бакъонаш ларйан;
- дешаран хьесапе хьаьжжина, анализ йан а, кхолла а текстан, видеон-, графикаин, озан хаам;
- таблицийн, схемийн кепяхь билгалбинчу лингвистикин хаамах кхета; лингвистикин хаам бовзийтархъама ша схемаш, таблицаш кхолла.

Йуьхьанцарчу школехь «Ненан (нохчийн) мотт» предмет Iаморан жамIехь дешархочун кхоллалур ду хIара дешаран универсальни **коммуникативни** дараш.

Текере:

- хетарг тIеэца а, кепе дало а, бевзачарна йукъахь Iалашонашца а, тIекеренан хьелашца а цхъаьнайогIу эмоцеш гайта а;
- къамелхочуьнца лараме йукъаметтиг лело, диалог а, дискусси а дIайахьаран бакъонаш ларйан;
- хетарг тайп-тайпана хила тарлуш хиларх кхета;
- оьзда а, аргументаш йалош а шена хетарг дIаала;
- хIоттийнчу хьесапе хьаьжжина, къамелан алар хIотто;
- къамелан хьоле хьаьжжина, барта а, йозанан кепяхь а тексташ (суртхIоттор, ойлайар, дийцар) кхолла;
- тергаман, мини-талламан, проектан тIедахкарийн жамIех а, шимма цхъаьна а, тобанашца а бинчу белхан жамIех а нахана гуш-хезаш дIадийца доцца къамел дар кечдан;
- къамел даран (выступления) текстана иллюстрацин коьчал (дехкина суьрташ, даьхна суьрташ (фото), плакаташ) харжа.

Йуьхьанцарчу школехь Iаморан чаккхенгахь «Нохчийн мотт» предмет Iаморан жамIехь дешархочун кхуьур ду хIара дешаран универсальни **регулятивни** дараш.

Самоорганизац:

- жамIе кхачархъама, дешаран хъесап кхочушдарехула дарийн план хIотто;
- хъаьржинчу дарийн хъалх-гIаьхъалла (рогIалла) хIотто.

Самоконтроль:

- дешаран гIуллакхдаран кхиаман/аьтто цабаларан бахъанаш къасто;
- къамелан а, нийсайаздаран а гIалаташ иэшорхъама, шен дешаран дараш нисдан;
- меттан дакъойх пайдаэцархъама, къасторхъама, характеристика йархъама хIоттийнчу дешаран (Iаморан) хъесапца гIуллакхдаран жамI цхъаьнадало;
- маттехула йолчу коьчалца болх беш дина гIалат схъалаха, нийсайаздаран(орфографин) а, пунктуацин а гIалат схъалаха (каро);
- однокласникийн гIуллакхдаран а, шен гIуллакхдаран а жамIаш дуста, йалийнчу критерешца церан нийса (объективно) мах хадо.

Цхъаьна гIуллакхдар:

- хъехархочо йеллачу планированин кепан, йукъан гIулчийн а, хенийн а дIанисйаран буха тIехь, стандартни (типовой) хьолехь, йоццачу хенан а, йеххачу хенан а Iалошонаш (йукъара хъесапашкахь дакъалацар тидаме о оьцуш, индивидуальни) кепе йало;
- цхъаьна гIуллакхдаран Iалашо тIеэца, цуьнга кхачаран дараш цхъаьна хIитто: ролаш дIасайекъа, бартбан, цхъаьна бечу белхан процесс а, жамIаш а дийцаре дан;
- куьйгалла дан, тIедиллинарг кхочушдан, аьллагун тIехь хила а кийча хилар гайта;
- белхан шен дакъа жобпаллица кхочушдан;
- йукъарчу жамIехь ша лаьцначу декъан мах хадо;
- йеллачу (схъакховдийнчу) кепашна тIе а тевжаш, цхъаьна ден проектан тIедахкарш кхочушдан.

Предметан жамIаш

1-4 классашкахь «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Iаморо аьтто бо:

- адамийн тIекеренан коьртачу гIирсах санна нохчийн маттах кхета, нохчийн мотт нохчийн халкъан синъоьздангаллин коьрта мехалла санна тIеэца;
- халкъан ламасташ а, культура а карайерзорехь а, чIагIйарехь а нохчийн меттан маьIнах кхета;

- ненан мотт бовзаран шовкъ а, и Iамо лаам а гайта;
- Россин Федерацин меттан а, культурин а цхъааллин а, тайп-тайпаналлин а шортенах, Россин халкбийн кхечу меттанашна йукъахь нохчийн меттан меттигах а йуьхъанцара кхетамаш кхолла;
- нохчийн меттан фонетикех, лексикех, грамматикех, орфографех, пунктуацех йуьхъанцара хаамаш кхолла;
- къамелан гIуллакхдарехь карадерзийнчу хаарех пайдаэца хаар кхолла, къамелехь Iамийнчу лексикех пайдаэца, карайерзийнчу лексикех а, маттах долчу хаарех а пайда а оьцуш, барта аларш хIитто;
- къамелан этикетехула Iамийнчу кепех пайда а оьцуш, къамелан тIекеренехь дакъалаца;
- нохчийн маттахь къамелан гIуллакхдаран массо а тайпанаш (ладогIар, къамел дар, йешар, йоза) вовшахтаха а, кхио а, билгалйинчу темехула даккхий доцу дийцарш хIитто хаар кхолла.

Классашкахула предметан жамIаш

1 (доп.) класс

Дешархо Iемар ву:

- дош а, предложени а йовза (къасто); предложенешкара дешнаш схъакъасто;
- суьртийн а, схемийн а гIоьнца къамел маьIнин дакъошка (предложенешка) декъа;
- къамелехь нохчийн меттан гIиллакхе дешнех пайдаэца (маршалла хаттар– Iуьйре дика хуьлда! Суьйре дика хуьлда!

Де дика хуьлда! Iодика йар – Iодика йойла! благодарность – Дела реза хуьлда! Баркалла! ...).

- нохчийн алфавитан оьрсийн алфавитаца йолу башхалла къасто;
- мукъа а, мукъаза а аьзнаш довза (къасто);
- зевне а, къора а мукъазнаш довза (къасто);
- «аз» а, «элп» а кхетамаш бовза (къасто);
- цхъана йа масех озаца къаьсташ долу дешнаш дуьхь-дуьхьал хIиттор: *лом, лам, кхор, кор, лу, ло*;
- *ккх, тт, лл, и.д.кх.* шала мукъазнаш деха цхъа аз санна схъаала;
- схемина тIе а тевжаш, къамелан аьзнашна характеристика йан;
- Iамош долу нохчийн меттан аьзнаш оьрсийн меттан аьзнашца дуста (соотнести);
- дашехь дешдакъойн барам билгалбаккха (къасто); дешнаш дешдакъошка декъа (атта дешнаш: мукъазчеран цхъаьнакхетарш доцу дешнаш);

- нохчийн абатан (алфавитан) элпийн цIераш нийса йаха; нохчийн абатан (алфавитан) элпийн роГаллех долчу хаарех, кIеззигчу дешнийн къепйоза нисдеш, пайдаэца;
- талхор доцучу цIена къаьстачу хотIаца даккхий а, моГанан а элпаш, элпийн, дешнийн цхьаьнатохарш йаздан;
- Iамийнчу нийсайаздаран бакьонех пайдаэца: нохчийн меттан шатайпанчу элпийн (аь, оь, уь, юь, яь, гI, кI, къ, кх, пI, тI, хI, хь, цI, чI, I) йаздар. *и, ь, ы, ф, ё, е* элпашца долчу дешнийн йаздар;
- *е, ё, ю, я, й* элпийн гIуллакх (функциш) къастор.

1 класс

Дешархо Iемар ву:

- предложенехь дешнийн къаьстина йаздар; предложенин чаккхенгахь сацаран хьаьркаш: тIадам, хаттаран а, айдаран а хьаьркаш; предложенин йуьххьехь а, долахь цIерашкахь (цIерашкахь, фамилешкахь, дийнатийн цIерашкахь) а доккха элп; дош дешдакъошца (атта меттигаш: кху кепарчу дешдакъойх лаьтта дешнаш «мукъаза + мукъа») сехьадаккхар;
- дешнаш а, предложенеш а, 25 дашал сов барам боцу тексташ а нийса схьайазйан (йукъахдитарш а доцуш, элпаш а ца талхош);
- нийсайаздар аларца ца къаьсташ долу дешнаш а, 3-5 дашах лаьтта предложенеш а, 20 дашал сов барам боцу тексташ а олуш дIайазйан (йукъахдитарш а доцуш, элпаш а ца талхош);
- элпийн боцу графин гIирсийн гIуллакхах кхетар: дешнашна йукъарчу кIайдарган, сехьадаккхаран хьаьркан;
- Iамийнчу бакьонашна долу гIалаташ, опискаш каро (схьалаха) а, нисйан а;
- йешначу тексташ кхета;
- интонаци (иэшар) а, предложенин чаккхенгара сацаран хьаьркашца йогIу соцунгIаш а ларйеш, йоца тексташ хозуьйтуш а, дагахь а йеша (кхета а кхеташ);
- текстехь, маьIна нисдан оьшу дешнаш схьалаха;
- дешнийн кепийн гуламах предложени хIотто;
- кеп йохийна предложенеш меттахIитто;
- предложенин схемаш йеша, предложени а, цуьнан схема а йуста (соотносить), схемица а, билгалдинчу дешнашца а предложенеш хIитто;
- сюжетан суьрташкахула а, тергамашкахула а барта 3-5 предложенех лаьтта текст хIотто;

- нохчийн маттехула йолчу тексташкахь оьрсийн маттара тӀеэцна дешнаш довза;
- дешаран хьесапаш кхочушдеш, Iамийнчу кхетамех пайдаэца.

2 класс

Дешархо Iемар ву:

- тӀекеренан коьрта гIирс санна, мотт тӀеэца;
- тергамах а, анализах а мотт бовзаран некъах санна пайдаэца;
- дашехь дешдакъойн барам билгалбаккха (къасто) (мукъазчеран цхьаьнакхетарш долчу дешнашкахь а цхьаьна); дош дешдакъошка декъа;
 - *е, ё, ю, я* элпийн гIуллакх тидаме а оьцуш, аьзнийн а, элпийн а XIоттаман цхьаьнабар къасто;
 - цхьанаораман дешнаш лаха (каро);
 - дашехь орам билгалбаккха (атта меттигаш);
 - текстехь дукха маьIнийн дешнех пайдаэцна меттигаш гучуйаха а, церан маьIнех кхета а, дешаран дошамашкахула маьIна нисдан а; синонимех а, антонимех (кхетамийн цIераш а ца йохуш) пайдаэцна меттигаш гучуйаха;
 - долахь а, йукъара а цIердешнаш боху кхетамаш къасто (определять);
 - «*мила?*», «*хIун?*» бохучу хаттаршна жоп лун дешнаш довза;
 - «*хIун до?*», «*хIун дина?*», «*хIун дийр ду?*» бохучу хаттаршна жоп лун дешнаш довза;
 - «*муха?*», «*хьенан?*», «*стенан?*» бохучу хаттаршна жоп лун дешнаш довза;
 - Iаларан Iалашоне, эмоцин иэшаре хьаьжжина, предложенин тайпа къасто;
 - Iамийнчу нийсайаздаран бакъонех пайдаэца, царна йукъахь: адамийн цIерашкахь, дайн цIерашкахь, фамилешкахь, дийнатийн цIерашкахь, меттигийн цIерашкахь доккха элп; дештIаьхенийн цIердешнашца къаьстина йазйар;
 - дешнаш а, предложенеш а, 45 дашал сов барам боцу тексташ а нийса схьайазйан (йукъахдитарш а доцуш, элпаш а ца талхош);
 - Iамийна нийсайаздаран бакъонаш тидаме а оьцуш, дешнаш, предложенеш, 40 дашал сов барам боцу тексташ а олуш дIайазйан (йукъахдитарш а доцуш, элпаш а ца талхош);
 - опискаш, Iамийнчу бакъонашна долу гIалаташ схьалаха а, нисдан а;
 - Iаматан дошамех пайдаэца;

- нийсааларан (орфоэпин) норманаш, нийса интонаци (эшар) лар а йеш, барта диалоган а, монологан а аларш (билгалйинчу темина, тергамийн бух тГехь 2-4 предложени) хИитто;
- суьртан репродукцихула барта дийцар хИотто;
- йешначун (хезначун) буха тГехь барта а, йозанан кепяхь а (1-2 предложени) цхьалхечу жамИийн кеп кхолла;
- хаттаршца царна йукъара маЪИнийн уьйр а къастош, дешнех предложенеш хИитто;
- декъалдарийн билгалдинчу масалийн анализ дІайахъарехь декъалваран жанран башхаллаш йийцаре йан, текстийн-декъалдарийн хИоттаман анализ йан;
 - текстан тема билгалйаккха а, текстана цуьннан тема гойту цІе тилла а;
 - уьйр йоцчу предложенех, текстан дакъойх текст хИотто;
 - хаттаршна тІе а тевжаш, 30-45 дешнийн барамехь дийцаран текстан ма-йарра схьайийцар дІайаздан;
 - шен дешнашца Іамийнчу кхетамийн маЪИнех кхето; Іамийнчу кхетамех пайдаэца.

3 класс

Дешархо Іемар ву:

- къоман тІекеренан мотт санна нохчийн меттан маЪИнах кхето;
- лингвистикин экспериментах мотт бовзаран некъах санна пайдаэца;
- билгалйинчу параметрашца дашехь а, дашехь доцуш а аьзнийн характеристика йан, дустар кхочушдан, классификаци йан.
 - дешан аьзнийн-элпийн анализ йан (транскрипци ца йеш);
 - цхьанаораман дешнаш а, цхьана дешан кепаш а къасто; цхьанаораман дешнаш а, синонимаш а къасто;
 - билгал къасталучу морфемашца долчу дешнашкахь чаккхе, орам, дешхьалхе, суффикс схьалаха (каро);
 - синонимех а, антонимех а пайдаэцна меттигаш гучуйаха; тайп-тайпанчу къамелан дакъойн дешнашна синонимаш а, антонимаш а йало;
 - нийсачу а, тІедеанчу а маЪИнехь далийна дешнаш (атта дешнаш) довза;
 - текстехь дешан маЪИна къасто;
 - къамелехь а, йозанехь а *-р, -хо, -ча* суффиксашца долчу дешнех пайдаэца;
 - хьастаран-жимдаран суффиксийн гІоьнца дешнаш кхолла (*цІа-цІелиг, кема-кемалг...*);

- цІердешнаш довза; цІердешнийн грамматикин билгалонаш къасто: класс, терахь, дожар;
- билгалдешнаш довза; билгалдешнийн грамматикин билгалонаш къасто: класс, терахь, дожар;
- лааме а, лаамаза а билгалдешнаш къасто;
- цхьаллин йа дукхаллин терахьан бен кеп йоцу цІердешнаш къасто (довза);
- хандешнаш довза; «хІун дан?» бохучу хаттарна жоп лун хандешнаш къасто; хандешнийн хан билгалйаккха;
- йаххыйн цІерметдешнаш (йуьхьанцарчу кепехь) довза; йаххыйн цІерметдешнех, текстехь ца оьшу йух-йуха аларш дІадахархьама, пайдаэца;
- дештІаьхьенаш а, дешхьалхенаш а къасто;
- аларан Іалашоне а, эмоцин иэшаре а хьаьжжина, предложенин тайпа къасто;
- предложенин коьрта а, коьртаза (тайпанашка а ца йоькьуш) меженаш лаха;
- йаьржина а, йаьржаза а предложенеш йовза;
- дешнаш, предложенеш, 60 дашал сов барам боцу тексташ нийса схьайазйан;
- Іамийна нийсайаздаран бакьонаш тидаме а оьцуш, 55 дашал сов барам боцу тексташ олуш дІайазйан;
- опискаш а, Іамийнчу бакьонашна долу гІалаташ а лаха, нисдан;
- тайп-тайпанчу тайпанийн текстех кхета, текстехь балийна (белла) хаам схьалаха;
- бешначу (хезначу) хааман буха тІехь барта а, йозанехь а (1-2 предложени) цхьалхечу жамІийн кеп кхолла;
- нийсааларан (орфоэпин) норманаш, нийса интонаци (иэшар) лар а йеш, барта диалоган а, монологан а аларш (билгалйинчу темина, тергамийн буха тІехь 3-5 предложенех) хІитто; къамелан этикетан норманех пайда а оьцуш, шайца кхайкхар, дехар, бехк цабиллар, баркалла алар, духатохар долу йаккхий йоцу барта а, йозанан а тексташ (2-4 предложени) кхолла;
- текстехь предложенийн уьйр къасто (**а** хуттурган гІоьнца);
- текстехь коьрта дешнаш къасто;
- текстан тема а, текстан коьрта ойла а билгалйаккха;
- текстан дакъош (абзацаш) билгалдаха а, коьртачу дешнийн йа предложенийн гІоьнца церан маьІнийн чулацам гайта а;
- текстан план хІотто, цунна тІоьхула текст кхолла а, текст нисйан а;
- йеллачу, массара цхьаьна йа ша хІоттийнчу планаца ма-дарра схьадийцар дІайаздан;

- шен дешнашца Гамийнчу кхетамийн маѠнех кхето; Гамийнчу кхетамех пайдаэца;
- дошаман ГѠьнца дешан маѠна нисдан;
- мини-таллам дѠабахьа, проектан ГѠуллакхдарехь дакъалаца.

4 класс

Дешархо Гемар ву:

- Россин Федерацин махкахь меттан а, культурин а тайп-тайпаналлех кхета, мотт халкъан син-обздангаллин коьртачу мехаллех цхьаь хилар ГѠеэца;
- ГѠекеренан коьртачу ГѠирсах санна, меттан маѠнах кхета; Нохчийн республикин пачхьалкхан а, къоман ГѠекеренан а мотт санна, нохчийн меттан меттигах кхета;
- нийса барта а, йозанан а къамел адаман обздангаллин йукъара гайтам санна ГѠеэца;
- деллачу дешнашна синонимаш йало; деллачу дешнашна антонимаш йало;
- къамелехь маѠна нисдан обшу дешнаш гучудаха, контекстехула дешан маѠна къасто;
- атта схьакъасталучу морфемашца долчу дешнийн хѠоттамехула таллам бан; дешан хѠоттаман схема хѠотто; дешан хѠоттам йеллачу схемица цхьаьнабало;
- карайерзийнчу грамматикин билгалонийн комплексца (Гамийнчун барамехь), дош билгалчу къамелан декъан хилар къасто;
- цѠердешнийн грамматикин билгалонаш къасто: легар, класс, терахь, дожар;
- билгалдешнийн грамматикин билгалонаш къасто: терахь, дожар, кеп (*лааме, лаамаза*);
- билгалдешнаш дожарца лега;
- терахьдешнаш довза а, царах пайдаэца а, масаллин а, роГаллин а терахьдешнаш къасто;
- хандешан билгалза кеп къасто (схьалаха); хандешан хан къасто;
- йуьхьан цѠерметдешан йуьхьанцарчу кепан грамматикин билгалонаш къасто: йуьхь, терахь; йаххийн цѠерметдешнех, текстехь ца обшу йух-йуха аларш дѠадахархьама, пайдаэца;
- дош, дешнийн цхьаьнакхетар, предложени къасто (йовза);
- аларан Галашоне а, эмоцин иэшаре а хьаьжжина а, предложенийн классификаци йан;
- йаьржина а, йаьржаза а предложенеш йовза;
- цхьанатайпанчу меженашца йолу предложенеш йовза; цхьанатайпанчу меженашца йолу предложенеш хѠитто;

цхъанатайпанчу меженашца йолчу предложенех къамелехъ пайдаэца;

- цхъалхе йаържина предложенеш а, шина цхъалхечу предложенех лаьтта чолхе предложенеш а дІасакъасто; цхъалхечу предложенина синтаксисан таллам бан;

- Іамийнчу нийсайаздаран бакъонех пайдаэца, царна йукъахъ: долахъ цІерашкахъ доккха элп; йукъарчу цІерашкахъ а, кхечу къамелан дакъошкахъ а (нохчийн меттан дешнашкахъ) *я, яь, ю, юь, е (ё)* элпаш; тІеэцначу (йукъарчу) дешнашкахъ а, кхечу къамелан дакъошкахъ а *я, ю, е (ё)* элпаш; долахъ цІерашкахъ *я, яь, ю, юь, е (ё)*, тІеэцначу (дохлахъ цІерашкахъ) *я, ю, е (ё)* элпаш; мукъаза элпаш (*къ, кІ, кх, гІ и т.д.*); *-эв, -авь, -ев* йаздаран бакъонаш; оьрсийн маттера а, оьрсийн маттехула а тІеэцначу дешнашкахъ *ц, ь, ы, ф* элпаш йаздар; мукъа абзнаш [*и*], [*уь*] деха хилар гойтуш, *й* элп йаздар; йеха а, йоца дифтонгаш *иэ, уо*; чаккхенгахъ *-г, -к* элпаш долчу цІердешнашкахъ *а* и *и* элпаш; дешан чаккхенгахъ шала мукъаза элпаш; нохчийн меттан шалха мукъаза элпаш; дешан чаккхенгахъ *и*; цІердешнашца а, йаххийн цІерметдешнашца а дештІаьхъенийн къаьстина йазйар; *ца, ма* дакъалгийн хандешнашца къаьстина йаздар; *й, ь, ь* долчу дешнийн сехъадаккхар; шала мукъазчу элпашца долчу дешнийн сехъадаккхар; шалхачу мукъазчу элпашца долчу дешнийн сехъадаккхар; дукхаллин терахъан цІердешнийн чаккхенаш; дешхъалхенийн цхъаьна а, къаьстина а (*ца, ма, а*) йазйар; *а* хуттурго а, хуттургаш йоцуш а цхъаьнатоьхначу цхъанатайпанара меженашца йолчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш; шина цхъалхечу предложенех лаьтгачу чолхечу предложенехъ сацаран хъаьркаш;

- 80 дашал сов барам боцу тексташ нийса схъайазйан;

- Іамийна нийсайаздаран бакъонаш тидаме а оьцуш, 75 дашал сов барам боцу тексташ олуш дІайазйан;

- опискаш, Іамийнчу бакъонашна орфографин а, пунктуацин а гІалаташ схъалаха а, нисдан а;

- тІекеренан хъолах кхета (муьлхачу Іалашонца, хъаьнца, мичахъ хуьлуш йу тІекере); тІекеренан хъолахъ нийса (адекватни) меттан гІирсаш харжа;

- нийса интонаци, къамелан зІе хиларан норманаш, орфоэпин норманаш ларйеш, барта диалоган а, монологан а аларш (4-6 предложени) хІитто;

- барта а, йозанан кепахъ (йозанан тІекеренан билгалчу хъолана лерина (кехаташ, декъалваран открыткаш, дІакхайкхорш (объявленеш), и.д.кх.) а, йаккхий йоцу тексташ (3-5 предложенех) кхолла;

- текстан тема а, коьрта оила а къасто; темина йа коьртачу ойланна тІе а тевжаш, текстана ша цІе тилла;

- предложенийн а, текстан дакъойн а къеп нисйан; йеллачу тексташна план хІотто;

- текст ма-йарра схъайийцар кхочушдан (барта а, йозанан кепахъ а);

- текст хоржуш (йукъ-йукъара) схъаййцар кхочушдан (барта);
- билгалйинчу теманашца сочиненеш йазйан (хьалххе кечам биначул тIаьхьа);
- довзийтаран, талламан йешар, хаам лахар кхочушдан; бешначу (хезначу) хааман буха тIехь барта а, йозанан кепехь а цхьалхечу жамIийн кепаш йало; текстехь йолчу хааман интерпретаци йан а, жамIаш дан а;
- шен дешнашца Iамийнчу кхетамийн маIна даста; Iамийнчу кхетамех пайдаэца;
- дошаман (кехатан а, электронан а носитель тIехь) гIоьнца, тIаьхьа хьожучу чуваларан хьелашкахь Интернет чохь дешан маIна нисдан.

НОХЧИЙН МЕТГАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

1 (доп) КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цѐрaш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс.
		Разделан сахъташ	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш	
1.1	Абатал хьалхара мур	20	0	0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham/
2.1.	Деша а, яздан а 1амош болу абатал мур	46	0	0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Дерриге:		66	0	0	
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		66			

1 КЛАСС

1.1.	Деша а, яздан а 1амош болу абатал мур	56	1	0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/
2.1	Деша а, йаздан а 1амош болу абатал т1аьхьара мур	10			ps95.ru/dikdosham/
Дерриге:		66	0	0	
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		66			

**Нохчийн меттан тематикин планировани
2 класс**

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цIераш	Сахьтийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахьташ	Талламан белхаш	Кхолларал лин белхаш	
	Дакъа 1. Маттах лаьцна йукъара хаамаш				
1.1	Мотт адамийн тIекеренан коьрта гIирс а, къоман культурин хилам а санна.	1	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
1.2	Россин а, дуьненан а меттан шортенан тайп-тайпаналлех йуьхьанцара кхетамаш. Мотт бовзаран некъаш: тергам, анализ.	1	0	0	desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
	Декъехула дерриг сахьташ	2	0	0	
	Дакъа 2. Фонетика, графика, орфоэпии				
2.1.	Аьзнийн маьIна къасторан гIуллакх; аьзнаш а, элпаш а; зевне, къора мукъаза аьзнаш довзар	2	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru.
2.2	Озан башхаллин характеристика: мукъа – мукъаза; зевне – къора мукъазнаш	2	0	0	desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
2.3	Нохчийн меттан ша-тайпа мукъа фонемаш (аь – аь, оь – оь, уь – уь) а, уьш элпашца билгалйар а (аь, оь, уь, яь, юь). Я, яь, ю, юь, е(ё) элпашца дешнаш.	1	0	0	desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/

2.4	Э, е элпашца дешнаш. Деа а, доца а мукъанаш. Й элпаца долу дешнаш.	1	0	0	ps95.ru/dikdosham/
2.5	Нохчийн меттан ша-тайпа мукъаза фонемаш (<i>гI, кI, къ, кх, пI, тI, хI, хь, цI, чI, I</i>) а, уьш элпашца билгалйар а. <i>Щ, ь, ы, ф</i> элпашца долу дешнаш.	1	0	0	desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
2.6	Шеконца [<i>овв</i>], [<i>ой</i>], [<i>эв</i>] хеза дешнаш нийсайаздар	1	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
2.7	Дешнаш дешдакъошка декъар (мукъаза элпийн цхъаьнакхетарш дерш а цхъаьна).	1	0	0	ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru.
2.8	Дошамашца болх беш алфавитах болчу кхетамах пайдаэцар. Элпийн боцу графика гIирсаш: дешнашна йуккъехь кIайдарг, сехьадаккхаран хъаьрк, абзац (цIен моIа), сацаран хъаьркаш (Iамийнчун барамехь).	1	0	1	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru.
Декъехула дерриг сахъташ		9	0	0	
Дакъа 3. Лексика					
3.1.	Дош декаран а, маьIнин а цхъаалла санна. Дешан лексикин маьIна (йукъара кхетам).	1	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
3.2	Текстехула дешан маьIна билгалдаккхар йа дошаман гIюьнца маьIна нисдар.	1	0	0.5	www.urok95.ru.
3.3	ЦхъанамаьIнийн а, дукхамаяьIнийн а дешнаш (атта дешнаш, тергам).	1	0	0	www.desharkho.ru
3.4	Къамелехь синонимех а, антонимех а пайдаэцарна тIехь тергам.	1	1	0	ps95.ru/dikdosham/

Декъехула дерриг сахъташ		4	0	0	
Дакъа 4. Дешан хЮттам (морфемика)					
4.1.	Орам дешан ца хилча ца долу дакъа санна	1	0	0	www.desharkho.ru
4.2.	Цъхъанаораман (гергарчу) дешнийн билгалонаш	1	0	0	www.urok95/ru.
4.3	Дешнашкахъ орам къастор (аттачу меттигашкахъ).	1	0	0	www.desharkho.ru
Декъехула дерриг сахъташ		3	0	0	
Дакъа 5. Морфологи					
5.1	Цердош (довзийтар): йукъара маъІна, хаттарш («мила?», «хІун?»), къамелехъ пайдаэцар.	1	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
5.2	Йукъара а, долахъ а цІердешнаш (фамилеш, цІераш, дайн цІераш, дийнатийн цІераш, меттигийн цІераш).	1	1	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
5.3	Хандош (довзийтар): йукъара маъІна, хаттарш («хІун до?», «хІун дина?», «хІун дийр ду?»), къамелехъ пайдаэцар.	1	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
5.4	Билгалдош.	3	1	0	www.desharkho.ru
5.5	ДештІаьхъе. Уггар йаьржина дештІаьхъенаш: <i>mІe, mІepa, чу, чуьра, кІел</i> , и.д.кх.	1	0	0	www.urok95/ru.
Дерриг:		7	0	0	
Дакъа 6. Синтаксис					
6.1	Предложени. Предложенехъ дешнийн къепе;	1	0	0	www.desharkho.ru

	предложенехь дешнийн уьр (карладакхар).				www.urok95.ru .
6.2	Аларан Галашоне хьаьжжина, предложенийн тайпанаш: дийцаран, хаттаран, тГедожоран предложенеш.	1	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
6.3	Синхаамийн изшаре (эмоцин окраске) хьаьжжина, предложенийн тайпанаш (интонацехула (изшарехула): айдаран а, айдаран йоцу а предложенеш	1	1		www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .
Дерриг:		3	0	0	
Дакъа 7. Орфографи а, пунктуаци а					
7.1	Морфологи лингвистикин дакъа санна Предложенин йуьххьехь а, долахь цГерашкахь а доккха элп (цГераш, фамилеш, дийнатийн цГераш);	2	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .
7.2	Предложенин чаккхенгахь сацаран хьаьркаш; дош цхьана моГарера вукху моГаре сехьадакхар (дешан морфемин декьадалар тидаме а ца оьцуш);	2	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .
7.3	Нийсайаздаран бакьонаш а, царах пайдаэцар а: долахь цГерашкахь доккха элп: цГераш, фамилеш, дайн цГераш, дийнатийн цГераш, меттигийн цГераш; йукьарчу цГерашкахь а, кхечу къамелан дакъошкахь а (нохчийн меттан дешнашкахь) <i>я, яь, ю, юь, е (ё)</i> элпийн нийсайаздар, тГеэцначу (йукьарчу) дешнашкахь <i>я, ю, е (ё)</i> элпийн нийсайаздар.	6	1	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .
7.4	ТГеэцначу дешнашкахь (долахь цГерашкахь) <i>я, ю, е (ё)</i> элпийн нийсайаздар.	2	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
7.5	Нохчийн меттан мукьазчу элпийн (<i>къ, кI, кх, гI, и.д.кх.</i>)	4	0	0	www.urok95.ru .

	нийсайаздар				
7.6	Шеконца [овв], [ой], [эв] хезачу дешнийн нийсайаздар (-эв, -авв, -ев); ш, ь, ы, ф элпашца долчу дешнийн нийсайаздар;	4	0	0	www.desharkho.ru
7.7	Де́ха мукъя и, уь хезачохь й элп йаздар; дештIаьхьенаш цIердешнашца къаьстина йазйар.	4	0	0	www.desharkho.ru
Дерриг:		22	0	0	
Дакъа 8. Къамел кхиор					
8.1	Коммуникативни хьесап эвсараллица кхочушдархьама, барта тIекеренан Iалашонашца а, хьелашца а цхьаьнабогIу меттан гIирсаш харжар (деллачу хаттарна жоп далархьама, шена хетарг алархьама). Къамел дан хаар (дIадо́ло, къамелехь дакъалаца, къамел чекхдаккха, тидам тIеберзо, и.	1	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru.
8.2	Къамелан диалоган кеп практикехь карайерзор. Дешаран а, Iер-дахаран а тIекеренан хьелашкахь къамелан этикетан норманаш а, орфоэпин (нийсааларан) норманаш а ларйар.	2	1	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru.
8.3	Суьртан репродукцихула барта дийцар хIоттор. Ша бинчу тергамашкахула а, хаттаршкахула а барта дийцар хIоттор	1	0	1	www.urok95.ru.
8.4	Текст. Текстан билгалонаш: текстера предложенийн маьIнийн цхьаалла; текстера предложенийн хьалх-тIаьхьалла; текстехь кхочушхилла йаьлла ойла гайтар.	1	0	0	www.desharkho.ru
8.5	Текстийн тайпанаш: суртхIоттор, дийцар, ойнайар,	3	0	0	www.urok95.ru.

	церап башхаллаш (йуьхьанцара довзийтар).				
8.6	Текстийн тайпанаш: суртхIотгор, дийцар, ойлайар, церап башхаллаш (йуьхьанцара довзийтар). Декъалдар а, декъалдаран открытка (диллина кехат) а.	4	1	0.5	www.desharkho.ru
8.7	Текстах кхетар: текстехь болчу хааман буха тIехь цхьалха жамIаш кепе далоран хаар кхиор. Нийсачу интонацица (изшарца) текстан хозуьйтуш исбаьхьаллин йешар. Хаттаршна тIе а тевжаш, 25-35 дешан барамехь йолу дийцаран текст ма-йарра схьайийцар.	2	0	0	www.urok95/ru.
Дерриг:		18			
Резервни хан		10			
Программаин сахьтийн йукъара терахь		68	10	3	

Нохчийн меттан тематикин планировани

3 класс

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а ц1ераш.	Сахьтийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахьташ	Талламан белхаш	Кхолларал лин белхаш	
Дакъа 1. 1амийнарг карладаккхар.					
1.	Къамел. Текст. Предложени. Доларчу ц1ерашкахь доккха элп яздар. Цхъанаораман дешнаш.	6	1		https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дакъа 2. Аьзнаш а, элпаш а.					
2.	Аз а,элп а вовшех муха къаьста? Аьзнаш а, элпаш а. Дош. Дешдакъа. Дош сехьадаккхар. Деа а, доца а мукъа аьзнаш. Шалхачу элпашца билгалдеш долу аьзнаш. Къасторан хьаьркаш. Доца шеконан мукъа аьзнаш. Доца шеконан мукъа аьзнаш. Дешан чаккхенгахь –Н яздар.	11		1	https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дакъа 3. Предложени.					
3.	Дийцаран а, хаттаран а предложенеш. Айдаран предложени. Т1еч1аг1дар. Подлежащи а, сказуеми а. Предложения, дешнийн цхъанакхетарш а. Текст.	11	1	1	https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchi-yn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

Дакъа 4. Дешан х1оттам.

4.	Орам. Орамехъ шалха мукъаза элпаш яздар. Чаккхе. Дешан чаккхенга шала мукъаза элпаш яздар. Дешхьалхе. Дешхьалхе а, дешт 1аьхье а. Суффикс.	12	1	1	https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchi yn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosh am/ru/
----	--	----	---	---	--

Дакъа 5. Къамелан дакъош.

5.	Къамелан дакъош. Ц1ердешнийн терахьаш.	3		1	https://desharkho.ru/ www.urok95.ru
----	--	---	--	---	--

Дакъа 6. Ц1ердош.

6.	Ц1ердош. Доккхачу элпаца йазден ц1ердешнаш. Ц1ердешнийн терахьашца хийцадалар. Ц1ердешнийн классаш. Ц1ердешнийн дожаршца хийцадалар. (легар). Т1еч1аг1дар.	12			https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchi yn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosh am/ru/
----	---	----	--	--	--

Дакъа 7. Билгалдош.

7.	Билгалдош. Дуьхьал маь1на долу билгалдешнаш. Лааме а, лаамаза а билгалдешнаш. Билгалдош т1еч1аг1дар.	5	1		https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchi yn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosh am/ru/
----	--	---	---	--	--

Дакъа 8. Хандош.

8.	Хандош. Хандешнийн хенашца хийцадалар. Хандешан билгалза кеп. Хандешнашца ЦА, МА нийсаяздар.	7			https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/dikdosh
----	---	---	--	--	---

					am/ru/
10.	Сочинени	1			
	Изложени	3			
	Талламан белхаш	5			
	Т1ера схъайазйар.	1			
Дерриг		10			
Программин сахътийн барам		68			

НОХЧИЙН МЕТГАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ
4 КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цѐраш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс.
		Разделан сахъташ	Талламан белхаш	Кхолларал лин белхаш	
1.1	1 амийнарг карладаккхар	16	2	1	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		16	2	1	
2.1.	Цѐрдош	17	1	1	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		17	1	1	
3.1.	Билгалдош	10	0	0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		10	0	0	
4.1.	Хандош	18	1	0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		9	1	0	
5.1	Терахъдош	3	0		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		3	0	0	
6.1	Цѐрметдош	5	0	1	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/

Разделан жам1:		5	0	1	
7.1	Чолхе предложенеш	2	0	0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		2	0	0	
8.1	Тидерзар	2	0	0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		2		0	
9.1	Ламийнарг карладаккхар, тичлаглар.	21	1	0	
Разделан жам1:		21	1	0	
10.1	Сочинени	1		1	
10.2	Изложени	2		2	
10.3	Талламан белхаш	5	5		
Разделан жам:		8	5	3	
Программин сахътийн барам		68			

НОХЧИЙН МЕТГАН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

1 (доп) класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Талламан белхаш	Кхолларал лин белхаш		
Абатал хьалхара мур-20 сахьт						
1-2	Йоза йаздаран кеп а, цуьнан аг I онаш т I ера сизаш довзийтар.	2	0	0		https://urok95.ru/
3-4	Мог I анаш а, мог I анийн йаккъаш а.	2	0	0		https://desharkho.ru/
5-6	Нийса сизаш хьекхар.	2	0	0		https://urok95.ru/
7-8	Нийса сизаш хьекхар.	2				
9-10	Деха а, доца а сизаш хьекхар.	2	0	0		https://desharkho.ru/
11-12	Деха а, доца а сизаш хьекхар	2				
13-14	Доца сизнаш йукъахь т I адам	2	0	0		https://urok95.ru/
15-16	Лахахь хьаьвзина сизаш	2	0	0		https://urok95.ru/
17-18	Лакхахь хьаьвзина сизаш	2	0	0		https://desharkho.ru/
19-20	Элпийн меженаш йазъяр	2	0	0		https://urok95.ru/
Деша а, яздан а I амош болу абатал мур - 46 сахьт						

21-22	Моголанан а, доккха а элп «Аа».	2	0	0		https://desharkho.ru/
23-24	Моголанан а, доккха а элп «Уу».	2	0	0		https://urok95.ru/
25-26	Моголанан а, доккха а элп «Оо».	2	0	0		https://urok95.ru/
27-28	Моголанан а, доккха а элп «Ии».	2	0	0		https://urok95.ru/
29-30	Моголанан а, доккха а элп «Лл».	2	0	0		https://desharkho.ru/
31-32	Моголанан а, доккха а элп «Мм».	2	0	0		https://urok95.ru/
33-34	Моголанан а, доккха а элп «Сс».	2	0	0		https://urok95.ru/
35-36	Моголанан а, доккха а элп «Рр».	2	0	0		https://desharkho.ru/
37-38	Моголанан а, доккха а элп «Хх».	2	0	0		https://desharkho.ru/
39-40	Моголанан а, доккха а элп «Бб».	2	0	0		https://urok95.ru/
41-42	Моголанан а, доккха а элп «Дд».	2	0	0		https://desharkho.ru/
43-44	Моголанан а, доккха а элп «Ее».	2	0	0		https://urok95.ru/
45-46	Моголанан а, доккха а элп «Ее».	2	0	0		https://urok95.ru/
47-48	Моголанан а, доккха а элп «Нн».	2	0	0		https://desharkho.ru/
49-50	Моголанан а, доккха а элп «Тт».	2	0	0		https://urok95.ru/
51-52	Моголанан а, доккха а элп «Вв».	2	0	0		https://desharkho.ru/
53-54	Моголанан а, доккха а элп «Зз».	2	0	0		https://urok95.ru/

55-56	Могланан а, доккха а элп «Йй».	2	0	0		https://urok95.ru/
57-58	Могланан а, доккха а элп «Кк».	2	0	0		https://desharkho.ru/
59-60	Могланан а, доккха а элп «Пп».	2	0	0		https://urok95.ru/
61-62	Могланан а, доккха а элп «Ээ».	2	0	0		https://desharkho.ru/
63-64	Могланан а, доккха а элп «Шш».	2	0	0		https://desharkho.ru/
65-66	Могланан а, доккха а элп «Цц».	2	0	0		https://urok95.ru/
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		66	0	0		

1 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Талламан белхаш	Кхолларал лин белхаш		

Деша а, яздан а 1амош болу абатал мур - 56 сахьт

1	Могланан а, доккха а элп «1».	1	0	0		https://desharkho.ru/
2	Кледа хьаьрк «Б» йаздар.	1	0	0		https://urok95.ru/
3	Кледа хьаьрк «Б» йаздар.	1	0	0		https://urok95.ru/

4	Къасторан хъаьрк «Ъ» йаздар.	1	0	0		https://urok95.ru/
5	Къасторан хъаьрк «Ъ» йаздар.	1	0	0		https://urok95.ru/
6	Мог1анан а, доккха а элп «ХЪ хъ».	1	0	0		https://desharkho.ru/
7	Мог1анан а, доккха а элп «ХЪ хъ».	1	0	0		https://urok95.ru/
8	Мог1анан а, доккха а элп «КХкх».	1	0	0		https://desharkho.ru/
9	Мог1анан а, доккха а элп «КХ кх».	1	0	0		https://urok95.ru/
10	Мог1анан а, доккха а элп «КЪ къ».	1	0	0		https://urok95.ru/
11	Мог1анан а, доккха а элп «КЪ къ».	1	0	0		https://desharkho.ru/
12	Мог1анан а, доккха а элп «ГГ».	1	0	0		https://urok95.ru/
13	Мог1анан а, доккха а элп «ГГ».	1	0	0		https://desharkho.ru/
14	Мог1анан а, доккха а элп «Г1Г1».	1	0	0		https://desharkho.ru/
15	Мог1анан а, доккха а элп «Г1Г1».	1	0	0		https://desharkho.ru/
16	Мог1анан а, доккха а элп Аь аь».	1	0	0		https://desharkho.ru/
17	Мог1анан а, доккха а элп Аь аь».	1	0	0		https://urok95.ru/
18	Мог1анан а, доккха а элп «ОЬоь».	1	0	0		https://desharkho.ru/
19	Мог1анан а, доккха а элп «ОЬоь».	1	0	0		https://urok95.ru/

20	Моголанан а, доккха а элп «УЪуь».	1	0	0	https://urok95.ru/
21	Моголанан а, доккха а элп «УЪуь».	1	0	0	https://urok95.ru/
23	Моголанан а, доккха а элп «Чч».	1	0	0	https://desharkho.ru/
24	Моголанан а, доккха а элп «Чч».	1	0	0	https://desharkho.ru/
25	Моголанан а, доккха а элп «Ч1ч1».	1	0	0	https://urok95.ru/
26	Моголанан а, доккха а элп «Ч1ч1».	1	0	0	https://urok95.ru/
27	Моголанан а, доккха а элп «Т1т1».	1	0	0	https://urok95.ru/
28	Моголанан а, доккха а элп «Т1т1».	1	0	0	https://desharkho.ru/
29	Моголанан а, доккха а элп «Жж».	1	0	0	https://desharkho.ru/
30	Моголанан а, доккха а элп «Жж».	1	0	0	https://desharkho.ru/
31	Моголанан а, доккха а элп «Х1х1».	1	0	0	https://desharkho.ru/
32	Моголанан а, доккха а элп «Х1х1».	1	0	0	https://urok95.ru/
33	Моголанан а, доккха а элп «К1к1».	1	0	0	https://desharkho.ru/
34	Моголанан а, доккха а элп «К1к1».	1	0	0	https://urok95.ru/
35	Моголанан а, доккха а элп «Юю».	1	0	0	https://urok95.ru/

36	Мог1анан а, доккха а элп «Юю».	1	0	0		https://desharkho.ru/
37	Мог1анан а, доккха а элп «ЮЪЮЪ».	1	0	0		https://desharkho.ru/
38	Мог1анан а, доккха а элп «ЮЪЮЪ».	1	0	0		https://desharkho.ru/
39	Мог1анан а, доккха а элп «Яя».	1	0	0		https://urok95.ru/
40	Мог1анан а, доккха а элп «Яя».	1	0	0		https://urok95.ru/
41	Мог1анан а, доккха а элп «ЯЪяЪ».	1	0	0		https://desharkho.ru/
42	Мог1анан а, доккха а элп «ЯЪяЪ».	1	0	0		https://desharkho.ru/
43	Мог1анан а, доккха а элп «Ц1ц1».	1	0	0		https://urok95.ru/
44	Мог1анан а, доккха а элп «Ц1ц1».	1	0	0		https://desharkho.ru/
45	Мог1анан а, доккха а элп «П1п1».	1	0	0		https://urok95.ru/
46	Мог1анан а, доккха а элп «П1п1».	1	0	0		https://desharkho.ru/
47	Мог1анан а, доккха а элп «Фф».	1	0	0		https://urok95.ru/
48	Мог1анан а, доккха а элп «Фф».	1	0	0		https://urok95.ru/
49	Мог1анан а, доккха а элп «Ёё».	1	0	0		https://urok95.ru/

50	Мог1анан а,доккха а элп «Ёё».	1	0	0		https://urok95.ru/
51	Мог1анан а,доккха а элп «Щщ».	1	0	0		https://desharkho.ru/
52	Мог1анан а,доккха а элп «Щщ».	1	0	0		https://desharkho.ru/
53	Элп «Ы».	1	0	0		https://urok95.ru/
54	Элп «Ы».	1	0	0		https://urok95.ru/
55	Нохчийн алфавит.	1	0	0		https://urok95.ru/
56	Нохчийн алфавит.	1	0	0		https://desharkho.ru/
Деша а, йаздан а 1амош болу абатал т1авьхара мур-10 сахьт						
57	Дешнаш, предлож-ш йазйар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
58	Дешнаш, предлож-ш йазйар.	1	0	0		https://urok95.ru/
59	Дош дехьадаккхар	1	0	0		https://desharkho.ru/
60	Дош дехьадаккхар	1	0	0		https://urok95.ru/
61	Текст. Предложени	1	0	0		https://desharkho.ru/
62	Текст. Предложени	1	0	0		https://urok95.ru/

63	Уьн т1ера текст схъаязйар	1	0	0		https://desharkho.ru/
64	Шен школах лаьцна муха дийца деза.	1	1	0		Талламан болх.
65	Винчу денца декъал муха ван веза.	1	0	0		https://urok95.ru/
66	Шарахь ламинаг т1еч1аг1дар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		66	1	0		

ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

2 класс

№	Урокан чулацам	Сахьтийн барам			1аморан терахь		Электронни дешаран ресурс
		дерриг	Талламан белхаш	Кхолларал лин белхаш	Планаца	Билггал	
1-3	1амийнарг карладаккхар.	3	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
4-6	Къамел.	3	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
7-8	Азнаш а, элпаш а.	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
9-10	Мукъа азнаш а , элпаш а.	2	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
11-12	Мукъа азнаш а, церан элпийн билгалонаш а.	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
13-14	Элпаш э, е юкъадог 1у дешнаш.	2	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
15-16	Элпаш я,яь,ю.юь юкъадог 1у дешнаш.	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
17	Мукъаза азнаш а,уш элпашца билгалдар.	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham

18-19	Мукъаза аз а, элп а й	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
20-21	Нохчийн абат	2	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
22	Талламан диктант	1	1	0			Диктант
23	Галаташ тIехь болх.	1	0	0			
24-	Дош а, дешдакъя а	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
25	Предложени						
26	Дешнаш сехьадахар	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
27	Текст						
28	Шалха элпашца билгалдеш долу мукъа азнаш а, уьш йозанехь билгалдахар	1	0	0		0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
29	Шалха элпашца билгалдеш долу мукъаза азнаш а, уьш йозанехь билгалдахар	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
30	Мукъаза шиъ шалха элп хьалхатIаьхьа нисделча нийсаяздар	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
31	Барта «1а» цIе йолу дийцар хIоттадар.агIо 69	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham

32	Дехий, доций мукъа азнаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
33	Ев,ОВ,АВВ юкъадог1у дешнаш..	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
34	Талламан диктант	1	0	0			Диктант
35	Галаташ т1ехъ болх	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
36	Зевне а, къора а мукъаза азнаш а.	1	1	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
37	Элпаш Ъ,Ё,Ф,Щ юкъадог1у дешнаш	1	0	0			
38	Мукъаза аз а, элп а ъ.	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
39	Дош а, предложени а.	2	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
40	Х1уманаш билгалъен дешнаш	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
41	Доккха элп	2	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
42	. Дешт1аъхьенаш	3	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
43	Х1уманийн дар билгалден дешнаш	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
44	Х1уманийн билгало гойту дешнаш						

45	Гергара дешнаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
46	Тлерасхъайазйар						
47	Талламан болх	1	0	0			Диктант
48	Талаташ тлехъ болх						
49	Тамийнарг тлечлаглар. Гергара дешнаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
50	Предложени	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
51	Нохчийн абат	1	0	0			
52	Дешнаш сеҳьадахар	1	1	0			
53	Дехий, доций мукъа абзнаш	1	0	0			
54	Мукъаза шиъ шалха элп хъалхат- тлабхъа нисделча нийсаяздар	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
55	Хлума билгалъеш долу дешнаш.	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
56	Дештлабхъенаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
57	Суьрта тлехъ барта дийцар хлоттор агло 132	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham

58	билгалден дешнаш ХIуманийн дар	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
59	Текст	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
60	ПаргIат диктант (агIо № 136)	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
61	ТIерасхъаязъяр (агIо № 137)	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
62	Шеран талламан болх.	1	0	0			Диктант
63	ГIалаташ тIехъ болх	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
64	Тестировани	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
65	Шарахъ Iамийнарг тIечIагIдар	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
66	Шарахъ Iамийнарг тIечIагIдар	1	0	0			
67	Шарахъ Iамийнарг тIечIагIдар	1	1	0			
68	Шарахъ Iамийнарг тIечIагIдар	1	0	0			
68	Шарахъ Iамийнарг тIечIагIдар	1	0	0			
Программин сахътийн йукъара терахъ		68	4				

**Нохчийн меттан поурочни планировани
3 класс**

№	Урокан тема.	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Талламан белхаш	Кхолларал лин белхаш		
1 амийнарг карладаккхар. 6с.						
1	Къамел.	1	0	0		https://desharkho.ru/
2	Текст.	1	0	0		www.urok95.ru
3	Предложени.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
4	Доларчу цIерашкахь доккха элп яздар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
5	Талламан диктант.	1	1	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
6	ГIалаташ тIехь болх бар. Цхьанаораман дешнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Аьзнаш а, элпаш а. 11 с.						
7	Аз а,элп а вовшех муха къаьста?	1	0	0		https://desharkho.ru/
8	Аьзнаш а, элпаш а.	1	0	0		www.urok95.ru
9	Дош. Дешдакъя. Дош сехьадаккхар.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
10	Деха а, доца а мукъя аьзнаш.	1	0	0		www.urok95.ru
11	Шалхачу элпашца билгалдеш долу аьзнаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/

12	Изложени «Бухланан кlorни». Агlo-28. (кечам)	1	0	0		https://desharkho.ru/
13	Изложени «Бухланан кlorни».	1	0	1		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
14	Галаташ тleхь болх бар. Шалхачу элпашца билгалдеш долу аьзнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
15	Къасторан хьаьркаш.	1	0	0		www.urok95/ru
16	Доца шеконан мукъа аьзнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
17	Дешан чаккхенгахь –Н яздар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
Предложени. 11с.						
18	Дийцаран а, хаттаран а предложенеш.	1	0	0		www.urok95/ru
19	Талламан диктант	1	0	0		https://desharkho.ru/
21	Галаташ тleхь болх бар. Дийцаран а, хаттаран а предложенеш	1	0	0		www.urok95/ru
22	Айдаран предложени.	1	1	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
23	Тleчlaгldар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
24	Подлежащи а, сказуеми а.	1	0	0		www.urok95/ru
25	Изложени «Чleрий лецар». (агlo 58-59) (кечам)	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
26	Изложени «Чleрий лецар».	1	0	0		www.urok95/ru
27	Галаташ тleхь болх бар. Предложениа, дешнийн цхьанакхетарш а.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/

28	Предложения, дешнийн цхьанакхетарш а.	1	0	0		https://desharkho.ru/
29	Текст.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Дешан х1оттам. 12 с.						
30	Орам	1	0	0		https://desharkho.ru/
31	Суьрта т1ехь барта дийцар х1оттор. (аг1о 74, шардар 146)	1	0	0		www.urok95.ru
32	Орамехь шалха мукъаза элпаш яздар.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
33	Чаккхе.	1	0	0		https://desharkho.ru/
34	Дешан чаккхенга шала мукъаза элпаш яздар.	1	0	0		www.urok95.ru
35	Дешхьалхе.	1	0	0		www.urok95.ru
36	Талламан диктант.	1	0	0		https://desharkho.ru/
37	Г1алаташ т1ехь болх бар.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
38	Дешхьалхе а, дешт1аьхье а.	1	0	0		www.urok95.ru
39	Изложени «Ши газа». (аг1о 94). (кечам)	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
40	Изложени «Ши газа». (аг1о 94).	1	0	0		https://desharkho.ru/
41	Г1алаташ т1ехь болх бар. Суффикс.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Къамелан дакъош. 3с.						
42	Къамелан дакъош.	1	0	0		www.urok95.ru

43	Сочинени (агlo 106, шардар 214)	1	0	0		www.urok95.ru
44	Ц1ердешнийн терахьаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Ц1ердош. 12 с.						
45	Ц1ердош.	1	0	0		www.urok95.ru
46	Доккхачу элпаца йазден ц1ердешнаш	1	1	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
47	Ц1ердешнийн терахьашца хийцадалар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
48	Ц1ердешнийн классаш.	1	0	0		www.urok95.ru
49	Ц1ердешнийн дожаршца хийцадалар. (легар).	1	0	0		https://desharkho.ru/
50	Ц1ердешнийн дожаршца хийцадалар. (легар).	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
51	Т1еч1аг1дар.	1	0	1		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
52	Билгалдош.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
53	Дуьхьал маь1на долу билгалдешнаш.	1	0	0		www.urok95.ru
54	Лааме а, лаамаза а билгалдешнаш	1	0	0		https://desharkho.ru/
55	Талламан диктант.	1	0	1		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
56	Г1алаташ т1ехь болх бар. Билгалдош т1еч1аг1дар.	1	0	0		www.urok95.ru
Хандош. 5 с.						
57	Хандош.	1	0	0		www.urok95.ru
58	Хандешнийн хенашца хийцадалар.	1	0	0		https://desharkho.ru/

59	Хандешан билгалза кеп.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
60	Хандешнашца ЦА, МА нийсаяздар.	1	0	0		www.urok95.ru
61	1амийначун хаарш-зийер агло № 173-174.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Шарахь 1амийнарг карладаккхар. 7с.						
62	Шарахь 1амийна теманаш карлайахар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
63	Шарахь 1амийна теманаш карлайахар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
64	Т1ера схьайазйар. (агло 179)	1	0	0		www.urok95.ru
65	Талламан диктант.	1	0	0		https://desharkho.ru/
66	Г1алаташ т1ехь болх бар. Т1еч1аг1дар.	1	0	0		www.urok95.ru
67	Ц1ердешнийн дожарш.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
68	Шарахь 1амийнарг т1еч1аг1дар.	1	0	0		www.urok95.ru
Программица сахьтийн барам		68	6	4		

НОХЧИЙН МЕТТАН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

4 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			1аморан терахь		Электронни ресурс. дешаран
		Сахьт	Талламан белхаш	Кхолларал лин белхаш	Планаца	Билггал	
1амийнарг карладакхар-16с							
1	Дош. Предложени. Текст	1	0	0			https://desharkho.ru/
2	Предложенин меженаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
3	Текстийн тайпанаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
4	Талламан болх	1	0	0			Диктант
5	Галаташ т ихь болх Аьзнаш а, элпаш а	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
6	Дешдакъя	1	1	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/

7	Дешан х1оттам.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
8	Чолхе дешнаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
9	Дешхьалхенийн нийсайаздар. Дешхьалхе, дешт1аьхе	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
10	Къасторан ь,ь хьаьркаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
11	Къамелан дакъош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
12	Талламан болх	1	0	0			Диктант
13	. Г1алаташ т1ехь болх. . Предложенин цхьанатайпа нара меженаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
14	Текст.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/

15	Изложенина кечам бар (аг 1о 43).	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
16	Изложени. ШЕРАН ЗАМАНАШ.	1	0	0			Изложени
Цердош-17с							
17	Г1алаташ т1ехь болх бар. Цердош	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
18	Текст.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
19	Доланиг дожар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
20	Лург дожар	1	1	0			
21	Дийриг дожар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
22	. Кобчалниг дожар	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/

23	Хотгалург дожар	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
24	. Меттигниг дожар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
25	Дустург дожар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
26	Цердешнийн дожарш. Карладаккхар	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
27	Цердешнийн легарш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
28	Талламан болх	1	0	1			диктант
29	. Галаташна тлехь болх.ламийнарг тлечлаглар	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
30	. Цердешнийн дукхалин терахь	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
31	Сочинени «1а» (аг1о 73) (кечам)	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/

							ps95.ru/dikdosham/
32	Сочинени «1а»	1	0	0			Сочинени
33	.. Г1алаташна т1ехь болх Ц1ердешнийн дукхаллин терахь.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Билгалдош-бсахьт							
34	Билгалдош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
35	. Лааме а,лаамаза а билгалдешнаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
36	Билгалдешнийн дожаршца хийцадалар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
37	Билгалдешнийн хьалхара легар.	1	0	1			
38	Билгалдешнийн шолг1а легар.	1	0	0			Йозанан таллар
39	Карладаккхар,т1еч1аг1дар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
40	Терахьдош	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/

							ps95.ru/dikdosham/
41	Масаллин а, роҗлалин а терахьдешнаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
42	Масаллин а, роҗлалин а терахьдешнаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
43	Церметдош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
44	Йаххийн церметдешнаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
45	Церметдош тlechагдар.	1	0	0			
46	. Хандош.	1	0	1			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
47	Хандешнийн хенашца хийцадалар	1	0	0			Изложени
48	. Хандешан билгалза кеп.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
49	Хандешан карара хан	1	0	0			https://desharkho.ru/

							https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
50	. Хандешан йахана хан	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
51	. Хандешан йахана хан	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
52	Хандешан йахана хан	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
53	Хандешан йоглу хан	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
54	Хандешан йоглу хан	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
55	Талламан диктант	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
56	Галаташна тлехъ болх бар. Хандешнашца ца,ма нийсайаздар.	1	0	1			

57	Чолхе предложени	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
58	Тедерзар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
59	. 1амийнарг тлечлаглдар. Хандешнаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/
60	1амийнарг тлечлаглдар. Предложени.	1					ps95.ru/dikdosham/
61	Тестировани	1					
62	Шарахь 1аинаг тлечлаглдар	1					
63	Шарахь 1аинаг тлечлаглдар	1					
64	Талламан диктант	1					Диктант
65	Глалаташна тлехь болх бар 1амийнарг тлечлаглдар	1					
66	1амийнарг тлечлаглдар	1					
67	1амийнарг тлечлаглдар	1					
68	1амийнарг тлечлаглдар	1					
Программица сахътийн барам		68	5				

Хьехаран-методикин латтор

Дешархочунна:

1. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. Собыжа-Г1ала АО «ИПК «Грозненский рабочий» - 2022 ш.
2. Учебник Э.Х.Солтаханов., И.Э.Солтаханов., С.Э.Эдилов., «Нохчийн мотт» 4класс. Собыжа-Г1ала АО «ИПК «Грозненский рабочий» - 2022 ш.
3. Мациев А.Г. Нохчийн-оьрсийн словарь. (Чеченско-русский словарь). – Грозный: ФГУП «ИПК «Грозненский рабочий», 2010. – 656 с.

Хьехархочунна:

1. Эдилов С.Э. Ловзуш, Iема. Юьхьанцарчу классийн хьехархошна методически пособи. (Играя, учимся. Методическое пособие для учителей начальных классов). – Грозный: ГУП «Книжное издательство», 2007. – 430 с.
5. Эдилов С. Э. Изложени язйан Iамор. АО «ИПК «Грозненский рабочий», 2018. – 240 аг1о.
6. Эдилов С. Э. Сочинени язйан Iамор. АО «ИПК «Грозненский рабочий», 2018. – 160 аг1о.

Хаамийн-ресурсийн латтор

1. Нохчийн меттан лексикин-семантикин тезаурус (Лексико-семантический тезаурус чеченского языка)//URL: <http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus>
2. Образовательный портал «Чеченская электронная школа» //URL:<https://desharkho.ru>
3. Чеченско-русский, русско-чеченский онлайн-словарь. Дикдошам //URL: <https://ps95.ru/dikdosham/ru>